

**Vilniaus Universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Julijos Balkūnaitės,
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių
medžiagų kontrabandą
Criminal Liability for Smuggling Narcotic or Psychotropic
Substances**

Vadovas: Vyr. lekt. dr. Gerardas Višinskis

Recenzentas: Asist. dr. Paulius Veršekys

Vilnius

2024

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojami baudžiamosios atsakomybės už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą teoriniai ir praktiniai ypatumai. Nagrinėjant Lietuvos, Latvijos ir Estijos teisinį reglamentavimą, teisės doktriną ir teismų praktiką atkleidžiama pagrindinė narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos sudėtis, analizuojami šią kontrabandą kvalifikuojantys požymiai, nagrinėjamas narkotinių ir psichotropinių medžiagų baudžiamumas. Tokiu būdu siekiama išryškinti baudžiamosios atsakomybės už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą skirtumus Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje bei pateikti siūlymus dėl Lietuvos teisinio reglamentavimo tobulinimo.

Pagrindiniai žodžiai: narkotinės ar psichotropinės medžiagos, kontrabanda, baudžiamoji atsakomybė, Lietuva, Latvija, Estija.

This paper analyses the theoretical and practical peculiarities of criminal liability for smuggling narcotic drugs or psychotropic substances. By examining the legal regulation, legal doctrine and case law of Lithuania, Latvia and Estonia, the basic composition of the smuggling of narcotic drugs or psychotropic substances is revealed, the qualifying features of such smuggling are analysed, and the criminalisation of narcotic drugs and psychotropic substances is examined. The aim is to highlight the differences in criminal liability for smuggling narcotic drugs or psychotropic substances in Lithuania, Latvia and Estonia and to make suggestions for improving the Lithuanian legal framework.

Key words: narcotic or psychotropic substances, smuggling, criminal liability, Lithuania, Latvia, Estonia.

TURINYS

IŽANGA	2
1. NARKOTINIŲ AR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTRABANDOS PAGRINDINĖ SUDĖTIS.....	6
1.1. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektas ir dalykas	6
1.2. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektyvioji pusė	13
1.3. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos subjektas.....	18
1.4. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos subjektyvioji pusė	23
2. NARKOTINIŲ AR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTRABANDĄ KVALIFIKUOJANTYS POŽYMIAI	29
3. NARKOTINIŲ AR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTRABANDOS BAUDŽIAMUMAS	36
3.1. Bausmių rūšys.....	36
3.2. Bausmių dydžiai	39
IŠVADOS	46
PASIŪLYMAI.....	48
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	49
SANTRAUKA.....	63
SUMMARY	65

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. „Europos Sąjungos (toliau – ES) pasienio zonoje esanti Lietuva yra viena iš aktyvaus narkotikų tranzito šalių į Vakarų Europos šalis, Skandinaviją, Rusiją ir kitas šalis, per kurias gabenama narkotikų kontrabanda“ (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai..., 2022, p. 75). Taigi Lietuva, dėl patogios geografinės padėties, nuolat susiduria su narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabanda.

Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nepateikia tikslių skaičių apie tai, kiek padaryta narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos nusikaltimų¹. Tačiau Lietuvos Respublikos muitinės (toliau – LR muitinė) statistiniai duomenys rodo, kad iš visų kontrabandos dalykų per 2018–2022 m.² daugiausiai ikiteisminių tyrimų pradėta būtent dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos (ir neteisėto jų disponavimo). 2018 m. buvo pradėti 342 ikiteisminiai tyrimai, 2019 m. – 173 ikiteisminiai tyrimai, 2020 m. pradėtas 161 ikiteisminis tyrimas, 2021 m. – 202 ikiteisminiai tyrimai, 2022 m. – 136 ikiteisminiai tyrimai dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos (ir neteisėto disponavimo). Dauguma narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos įvykdoma šias medžiagas (nedideliais kiekiais) siunčiant (paštu, kurjerių tarnybomis) asmeninėms reikmėms. Štai 2018 m. pradėti 332 ikiteisminiai tyrimai, 2019 m. pradėta 160 ikiteisminių tyrimų, 2020 m. – 146, 2021 m. – 196 ikiteisminiai tyrimai, o 2022 m. pradėtas 131 ikiteisminis tyrimas dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimo (LR muitinės 2019 m. veiklos ataskaita, 2020, p. 9, LR muitinės 2020 m. veiklos ataskaita, 2021, p. 19, LR muitinės 2021 m. veiklos ataskaita, 2022, p. 21, LR muitinės 2022 m. veiklos ataskaita, 2023, p. 19).

Iki 2023 m. birželio 1 d. galiojęs Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – BK, 2000) nediferencijavo bausmių pagal narkotinių ar psichotropinių medžiagų, gabenamų kontrabanda, kiekį. Taigi susiklostė ydinga situacija, kai už itin mažo kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų atsisiuntimą, kaip už sunkų³ nusikaltimą, buvo numatyta itin griežta laisvės atėmimo bausmė.⁴ Todėl Lietuvoje apygardų ir aukštesnės

¹ Nurodoma tik kiek iš viso padaryta nusikaltimų, susijusių su narkotinėmis medžiagomis, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 259-268 str. Remiantis šiais duomenimis, 2021 m. padaryta 1890, 2022 m. 1754 (Duomenys apie nusikalstamas veikas padarytas... 2022), o 2023 m. – 2351 nusikaltimai pagal minėtus str. (Duomenys apie nusikalstamas veikas padarytas... 2023). Kiek šiais metais ištirta kontrabandos nusikaltimų – neatskleidžiama.

² Aut past. duomenų apie 2023 m. kol kas nėra.

³ Pagal BK 11 str. 5 d. sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija 6 metus laisvės atėmimo, bet neviršija 10 metų laisvės atėmimo.

⁴ Pagal BK 199 str. 4 d. redakciją, galiojusią iki 2023 m. birželio 1 d., buvo skiriama nuo 3 iki 10 metų laisvės atėmimo bausmė.

instancijos teismai⁵ ne vienerius metus sprendė bylas, kai dažniausiai jauni asmenys internetu iš užsienio valstybės nusiperka ir asmeniniam vartojimui parsisiunčia pavyzdžiui, tik kelias kanapių suktines. Tokia baudžiamoji atsakomybė apsunkino teisėsaugos ir teismų darbą,⁶ kėlė daug diskusijų visuomenėje. Pavyzdžiui, autoriai (Šilinskaitė – Puškorė, 2019, Bikelis, 2019, Pranka, 2019, p. 28 ir kt.) ne kartą svarstė, kodėl mūsų šalyje tokia griežta baudžiamoji atsakomybė už mažo kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą.

Teigiamų pokyčių šioje srityje sulaukta visai neseniai. 2023 m. birželio 1 d. priimtomis BK pataisomis (BK 141, 156, 176, 178, 180, 181, 182...) atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą numatyta kaip atskira nusikalstama veika ir įtvirtinta atskirame BK 260¹ str., esančiame BK XXXVII skyriuje.⁷ Baudžiamoji atsakomybė už nedidelio kiekio minėtų medžiagų kontrabandą – sušvelninta.

Visgi naujaisi teisinio reglamentavimo pokyčiai, visuomenėje vertinami nevienareikšmiškai (pavyzdžiui, Skėrytė, 2023, Miškinis, 2023 ir kt.), todėl reikalauja papildomos analizės. Pasirinkta tema aktuali ir praktiniu aspektu – įvertinant įstatymo leidėjo atliktų pokyčių pagrįstumą praktikoje.

Darbo tikslas. Išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą teorinius ir praktinius ypatumus.

Darbo uždaviniai:

1. Atskleisti pagrindinės narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos sudėties objektą, dalyką ir objektyviają pusę;
2. Atskleisti pagrindinės narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos sudėties subjektą ir subjektyviają pusę;
3. Nustatyti narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą kvalifikuojančius požymius;
4. Išnagrinėti narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos baudžiamumą.

Darbo objektas. BK 260¹ str., reglamentuojantis baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą.

Darbo originalumas. Baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą gausiai analizuota Lietuvos teisės doktrinoje. Štai prof. dr. J. S. Pečkaitis ir prof. dr. E. Gruodytė nagrinėjo BK normas, reglamentuojančias

⁵ Aut past. su sunkiais nusikaltimais dirbantys teismai.

⁶ Aut past. teisėsaugai trukdo ieškoti/tirti stambią kontrabandą, apkrauna teismus darbu.

⁷ Aut past. Šiame skyriuje numatytos bausmės tik susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis.

atsakomybę už nusikaltimus, susijusius su narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda, pateikė šių nusikaltimų tobulinimo kryptis (2003). Prof. dr. A. Abramavičius, komentuodamas BK, dėmesio skyrė ir analizuojamų medžiagų kontrabandai, jos sudėčiai (2009). Prof. dr. J. S. Pečkaitis aptarė kai kuriuos narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrabandos baudžiamosios teisinio vertinimo aspektus (2013). Taip pat prof. dr. J. S. Pečkaitis kartu su prof. habil. dr. V. Justickiu analizavo mūsų šalyje veikusią narkotinių medžiagų pristatymo kontrolės sistemą (2016). I. Stankevič (2017) ir L. Žygytė (2017) savo magistro darbuose, be kitų kontrabandos objektų, tyrė ir narkotinių bei psichotropinių medžiagų kontrabandą, jos sudėties turinį, skiriamas sankcijas. Dr. D. Pranka nagrinėjo baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis praktines problemas ir teisinio reguliavimo trūkumus (2019). Šis autorius analizavo ir takoskyrą tarp švelnesnės bausmės skyrimo už neteisėtą disponavimą dideliu ar labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (Pranka, 2020). D. Bernotavičius magistro baigiamajame darbe tyrė ar esamas teisinis reguliavimas, nustatantis baudžiamąją atsakomybę už nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimą per valstybės sieną, atitinka proporcingumo principą (2020). J. Baltrūnienė nagrinėjo organizuoto nusikalstamumo ir nusikaltimų, susijusių su narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda santykį (2023). Tačiau baudžiamosios atsakomybės už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą analizė, po 2023 m. birželio 1 d., t. y. pasikeitus teisiniam reglamentavimui, mokslinėje doktrinoje kol kas nėra atlikta.

Baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą domina ir užsienio autorius. Pavyzdžiui, apie baudžiamąją atsakomybę už narkotinių medžiagų kontrabandą rašė dr. O. Yanto (2018), D. Babikov (2023). O. Kozyaruk nagrinėjo narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos subjektyviąją pusę (2020), J. R. Kissane ir G. T. Flaherty nagrinėjo narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos ypatumus (teorinius, praktinius aspektus, iššūkius ir problemas) keliautojų kontekste (2023). Nors kai kurie užsienio autoriai, nagrinėdami baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą savo šalyse, analizavo ir Lietuvos atvejį, pasikeitusio mūsų šalies teisinio reglamentavimo neanalizavo.

Šis magistro darbas originalus dėl sisteminio požiūrio į baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, kuris paremtas naujausiu teisiniu reglamentavimu ir aktualia Lietuvos teismų praktika. Taip pat, darbas originalus ir tuo, kad kai kuriais aspektais, atliktas Lietuvos ir Latvijos bei Estijos baudžiamosios atsakomybės už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą palyginimas. Pažymėtina, kad šios

šalys analizei pasirinktos neatsitiktinai. Lietuva, Latvija ir Estija priskiriamos vienam mikro lygmens regionui (panaši geopolitinė padėtis, istorinė, politinė, teisinė raida ir pan.), tačiau baudžiamoji atsakomybė už analizuojamą nusikaltimą, tam tikrais aspektais yra skirtinga. Nagrinėjant šiuos skirtumus galima identifikuoti geriausius teisinius sprendimus, kurie padeda užtikrinti veiksmingą baudžiamosios atsakomybės teisinį reglamentavimą ir taikymą.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamajame darbe taikytas dokumentų analizės metodas. Remiantis juo, baudžiamosios atsakomybės už narkotinių bei psichotropinių medžiagų kontrabandą kontekste, išanalizuotas teisinis reglamentavimas, mokslininkų nuomonės, teismų praktika, nagrinėti statistiniai duomenys. Sisteminiis tyrimo metodas padėjo atrinkti iš didelės gausos šaltinių tik aktualiausius temas. Naudojant lingvistinį tyrimo metodą – atkleidžiamos reikšmingos temas sąvokos (pavyzdžiui, kokios medžiagos narkotinės, kokios psichotropinės). Vadovaujantis loginiu – analitiniu tyrimo metodu atskleisti baudžiamosios atsakomybės už narkotinių bei psichotropinių medžiagų kontrabandą ypatumai. Remiantis lyginamuoju metodu – palyginta baudžiamoji atsakomybė Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje. Pasitelkus apibendrinimo metodą parengti magistro darbo skyrių apibendrinimai ir darbo išvados.

Svarbiausi šaltiniai. Siekiant atskleisti darbo temą remiamasi Lietuvos, Latvijos, Estijos BK, nes būtent šiuose kodeksuose įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą. Taip pat, remiamasi kitais teisės aktais, kurie reglamentuoja narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus, nedidelio bei didelio šių medžiagų kiekio nustatymo klausimus. Nagrinėjant šios kontrabandos sudėtį (paprastą ir kvalifikuotą), baudžiamumą, atkleidžiant praktinius jų ypatumus remtasi aktualia Lietuvos teismų praktika bei Lietuvos ir užsienio autorių nuomonėmis. Pavyzdžiui, vadovautasi prof. dr. A. Abramavičiaus (2003), prof. dr. V. Piesliako (2009), prof. dr. J. S. Pečkaičio, habil. dr. U. Krastiūš (2015), V. Justickio (2016), dr. J. Rozenbergs, dr. K. Stada-Rozenberga (2018), dr. D. Prankos (2019), dr. doc., D. L. Nikišin (2020), S. Tituško, (2019), ir kt. nuomonėmis.

1. NARKOTINIŲ AR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTRABANDOS PAGRINDINĖ SUDĖTIS

Kaip numatyta BK 2 str. 4 d. „pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį“. Vadinasi, kiekvienos nusikalstamos veikos, o taip pat narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos, sudėtis – baudžiamosios atsakomybės pagrindas. Tik nustačius šios nusikalstamos veikos sudėtį galima baudžiamoji atsakomybė. Todėl itin svarbu išanalizuoti šią kategoriją.

Prof. dr. V. Piesliakas nusikalstamos veikos sudėtį apibūdina kaip teisinę žmogaus poelgio priešingumo baudžiamajai teisei išraišką (2009, p. 180). Taigi, nusikalstamos veikos sudėtis, yra savotiškas teisinis įrankis, leidžiantis daryti išvadas apie narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos pobūdį. Dr. P. Veršekio pastebėjimu, nusikalstamos veikos sudėtį, sudaro „susisteminta požymių visuma, reikšminga tam tikrai veikai kvalifikuoti“ (2012, p. 108). Šie požymiai skiriami į dvi grupes – objektyvius ir subjektyvius. Atitinkamai kiekvienas iš jų apibūdina tam tikrą narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos dalį. Remiantis objektyviaisiais požymiais nustatoma išorinė, matoma asmens elgesio pusė, o remiantis subjektyviaisiais – nematoma, vidinė nusikalstamos veikos pusė (Piesliakas, 2009, p. 180-182).

Įstatymo leidėjas konstatuodamas narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos sudėtį atsižvelgė į tai, kad ji gali skirtis savo pavojingumo laipsniu. Atitinkamai, BK 260¹ str. įtvirtinto nusikaltimo sudėtis kvalifikuojama į pagrindinę ir kvalifikuotą. Šiame darbo skyriuje bus nagrinėjama pagrindinė narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos sudėtis, nes ji sudaro pagrindinę baudžiamosios teisės pažeidimo teisinę formą, kuri neturi pavojingumą didinančių požymių.

1.1. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektas ir dalykas

Teisės žodyne nusikaltimo objektas aiškinamas kaip baudžiamosios teisės saugomas teisinis gėris, į kurį kėsiamasi nusikalstama veika (Hill, 2024). Toks klasikinis nusikaltimo objekto apibrėžimas, nors neidentiškas, tačiau savo esme analogiškas, vartojamas daugelio autorių (pavyzdžiui, Piesliakas, 2009, p. 210, Karabanova, 2018, p. 70, Švedas. et al., 2019, p. 188, Mamazova, Kurbanov, 2023, p. 27). Vadinasi, narkotinių bei psichotropinių medžiagų kontrabandos objektas yra baudžiamosios teisės saugomas gėris į kurį kėsiamasi darant šį kontrabandos nusikaltimą.

Iki 2023 m. birželio 1 d. narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda (BK 199 str. 4 d.) buvo įtvirtinta BK XXXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“. Šis BK specialiosios dalies skyriaus pavadinimas apibūdino jo skyriuose numatytų nusikalstamų veikų rūšinį kėsinimosi objektą. Vadinasi, narkotinių ar psichotropinių medžiagų rūšinis⁸ kontrabandos objektas buvo – ekonomika ir verslo tvarka. Pastebėtina, kad tokį kėsinimosi objekto nustatymą lėmė sovietinių normų įtaka⁹. Atitinkamai dalis autorių, pavyzdžiui, J. Malinauskaitė ir kt. (2001, p. 32), prof. dr. A. Abramavičius, (2003, p. 9), prof. dr. O. Fedosiuk (2004), dr. G. Ivoška (2006, p. 15), D. Bereikienė (2017, p. 12) ir kt. teigia, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos rūšinis objektas – ekonomika ir verslo tvarka. Tokia nuomonė formuluojama ir Lietuvos prokuratūros (Ikiteisminių tyrimų dėl kontrabandos ir kitų...2012, p.10) bei teismų praktikoje iki 2023 m. (pavyzdžiui, Teismų praktikos skiriant bausmes už...2010, LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. gegužės 11 d).

Kai kurie užsienio autoriai, kalbėdami apie analizuojamą kontrabandą išskiria, kad tai nusikaltimas tik ekonomikai (Hajdari, Alishani - Musliu, 2020, p. 1159). Prof. dr. A. Abramavičius aiškina, kad „ekonomika“ ir „verslo tvarka“ – tai visumos ir dalies santykis. Šiuo atveju ekonomika visuma, kurios nors visuomenės santvarkos gamybos būdo pagrindas, o verslas – šio gamybos būdo pagrindo viena sudedamųjų dalių. Todėl nusikalstamomis veikomis kėsinantis į verslo tvarką kartu kėsinamasi ir į ekonomiką (2003, p. 9). Remiantis šia nuomone, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos rūšiniu objektu pakaktų įvardinti verslo tvarką.

Darbo autorės manymu, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda yra tik labai nežymiai susijusi su grėsme ekonomikai ir verslo tvarkai. Sutiktina su dr. D. Prankos nuomone, kad „asmeniui iš kitos valstybės siunčiantis (gabenant) narkotines ar psichotropines medžiagas, baudžiamojo įstatymo saugoma vertybė – ekonomika ir verslo tvarka arba nepažeidžiama apskritai, arba pažeidžiama minimaliai“ (2019 p. 42). Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda kelia grėsmę šioms vertybėms nebent narkotinių ar psichotropinių medžiagų įvežimo medicininiais tikslais atveju, kurį atlieka, sakykim, verslo subjektas, neturintis licencijos, leidimo. Tuomet, dėl nesąžiningos konkurencijos, pažeidžiant sąžiningą verslo tvarką, kyla grėsmė teisėtam verslui ir gali būti pakenkiama ekonomikai. Tačiau kai narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda draudžiama, o ne ribojama (negalima įvežti į šalį net sveikatos priežiūros tikslais), ji negali

⁸ Rūšiniu objektu laikoma atitinkama vienarūšių ar tapačių teisinių gėrių dalis, saugoma baudžiamojo įstatymo (Abramavičius, 2003, p. 162)

⁹ Aut. past. Iki 2003 m. gegužės 1 d. galiojęs BK narkotinių medžiagų kontrabandą įtvirtino skirsnysje „Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai“.

pakenkti nei verslo tvarkai, nei ekonomikai, nes paprasčiausiai sąžininga verslo tvarka tokiu atveju neegzistuoja, valstybė už tai negali patirti ekonominės žalos (pavyzdžiui, nesumokėtų maito, gyventojų pajamų ar pelno mokesčio).

Pagal naujausią teismų praktiką, nusikalstamų veikų, iš kurių gaunamos pajamos, darymas, įskaitant nusikalstamas veikas susijusias su narkotinėmis medžiagomis, teisiškai neatitinka nei ūkinės, nei kitokios rūšies ekonominės veiklos sąvokos. Tokie veiksmai pirmiausia pažeidžia ne verslo tvarką, o kitas baudžiamųjų įstatymų saugomas vertybes (LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. spalio 12 d.). Pritartina šiai pozicijai. Nepaisant tam tikros (nedidelės) žalos šalies verslo tvarkai ir ekonomikai, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda daugiau ir stipriau kėsinama į kitus gėrius.

Remiantis išdėstytu, darbo autorė pritaria įstatymo leidėjo sprendimui iš skyriaus „Nusikaltimai ekonomikai ir verslo tvarkai“, kuris traktuotinas kaip sovietinis reliktas¹⁰, pašalinti nuostatas, numatančias baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą. Nuo 2003 m. birželio 1 d. pasikeitus teisiniam reglamentavimui, atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą perkelta į atskirą XXXVII skyrių¹¹, pavadinimu: „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai, susiję su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis“. Kaip matome, šio skyriaus sisteminimo pagrindu pasirinkta jau ne vertybė, kuri nusikalstama veika yra pažeidžiama, tačiau nusikaltimo dalykas (psichotropinės ar narkotinės, nuodingosios ar stipriai veikiančios medžiagos)¹². Iš to seka, kad rūšinis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektas, pagal BK, yra disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis tvarka.

Toliau aptartinas tiesioginis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektas. Kaip nurodoma literatūroje, tiesioginis nusikaltimo objektas – teisinis gėris, į kurį kėsinama konkrečiu nusikaltimu (Abramavičius, 2003, p. 162).

2021 – 2025 m. ES kovos su narkotikais strategijoje nurodoma, kad ja siekiama apsaugoti visuomenės sveikatą, užtikrinti aukštą plačiosios visuomenės saugumo lygį (2020, p. 2). Iš esmės, čia akcentuojamos vertybės į kurias kėsinama su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis susijusių nusikalstamų veikų, ne išimtis, kontrabandos, atveju. Kėsinama į dvi vertybes – visuomenės sveikatą ir visuomenės saugumą. Tačiau

¹⁰ Aut past. iki 2003 galiojės BK atsakomybę už narkotinių medžiagų kontrabandą numatė skirsnys „Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai“. Tradicija priskirti analizuojamą nusikalstamą veiką ekonomikai ir verslo tvarkai liko ir vėlesnės redakcijos BK.

¹¹ Aut past. skyrius „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai“ išliko.

¹² Aut past. Nors kitų nusikaltimų sisteminimo pagrindu išliko vertybė į kurią kėsinama. Šiuo atveju BK trūksta tam tikro nuoseklumo.

kuri iš šių vertybių narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos tiesioginis objektas, mokslininkų pozicijos išskiria.

Dalies mokslininkų (pavyzdžiui, Haratau ir Traian, 2015, 23, Pečkaitis, Justickis, 2016, p. 188, Pasat, 2017, p. 55, Zufarov, 2020, p. 37, Souyad, 2020, p.137 ir kt.) nuomone, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos tiesioginis objektas yra visuomenės arba žmonių sveikata, o kartais net gyvybė. Darbo autorės manymu, nors nekontroliuojamas, nežinia kaip ir iš ko pagamintų narkotinių ar psichotropinių medžiagų patekimas į šalį, gali sukelti rimtą pavojų neapibrėžto rato žmonių (vartojančių savo ir ne savo noru, nežinant ir pan.) sveikatai (priklausomybė, fizinė psichinė žala), tam, kad tiesioginiu analizuojamos veikos objektu pripažinti ir žmogaus gyvybę, mirtis turėtų būti vienas iš tiesioginių alternatyvios narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos padarinių.

Kita dalis mokslininkų (pavyzdžiui, Gruodytė, 2004, p. 187, Girdenis, 2014, p. 154, Tkačenko, 2011, p. 50, Nikišin, 2020, p. 97 ir kt.) laikosi pozicijos, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektas – visuomenės saugumas. Mokslininkai visuomenės saugumą supranta, kaip žmonių poreikį gyventi saugioje visuomeninėje aplinkoje (Abramavičius et. al. 2010, 224). „Narkomanija – galingas kriminogeninis veiksnys, skatinantis įvairių rūšių nusikaltimų, tarp jų ir organizuoto nusikalstamumo, augimą“ (Baltrūnienė, 2023, p. 303). Taigi, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda dažnai susijusi su organizuotu nusikalstamumu ir kitomis nelegaliomis veiklomis (pavyzdžiui, prekyba žmonėmis, terorizmas, pinigų plovimas ir kt.), galinčioms pakenkti neapibrėžtam ratui žmonių. Grėsmė gali kilti, tiek žmonių sveikatai, tiek turtui. Atsižvelgiant į tai, manytina, kad visuomenės saugumas labiau nei visuomenės sveikata, atspindi tiesioginį narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektą. Todėl darbo autorė pritaria šiai, aukščiau aptartų, mokslininkų pozicijai.

Atkreiptinas dėmesys, kad Latvijos BK 190¹ str. numato baudžiamąją atsakomybę už prekių ir medžiagų, kurių apyvarta yra uždrausta arba specialiai reguliuojama, judėjimą per Latvijos Respublikos valstybės sieną. Į šio straipsnio dispoziciją patenka ir narkotinės bei psichotropinės medžiagos. Šis straipsnis įtvirtintas BK XIX skyriuje, kuris reglamentuoja nusikaltimus visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai (Criminal Law, 1998). Taigi, Latvijoje narkotinių ar psichotropinių medžiagų rūšinis kontrabandos objektas – visuomenės saugumas ir viešoji tvarka.

Estijos BK nusikaltimai susiję su narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis reglamentuojami 12 skyriuje „Nusikaltimai visuomenės sveikatai“. Šių medžiagų neteisėto gabenimo, kaip ir gamybos, įsigijimo, laikymo, prekybos, tarpininkavimo ir kt. veikas

kriminalizuoja tie patys BK 183 ir 184 str. (Penal Code, 2002). Taigi, šioje šalyje rūšinis narkotinių ar psichotropinių medžiagų objektas – visuomenės sveikata.

Kadangi nusikaltimo objektas ir dalykas – nėra tapatūs, aktualu juos atriboti. V. Piesliakas pažymi, kad nusikaltimo dalykas yra materialus daiktas, kurį veikiant pažeidžiamos įstatymo saugomos vertybės (1996, p. 110). Vadinasi, nusikaltimo dalykas, pavyzdžiui, konkretus daiktas, kuris lemia tam tikro teisinio gėrio, vertybės, arba, kitaip tariant objekto, pažeidimą. Mūsų nagrinėjamu atveju nusikaltimo dalykas – narkotinės ar psichotropinės medžiagos.

Pagal Lietuvos Respublikos narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymo (toliau – NIPMKĮ) 2 str. 1 d. „narkotinės ir psichotropinės medžiagos – į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos (toliau – SAM) patvirtintus kontroliuojamų medžiagų sąrašus įrašytos gamtinės ar sintetinės medžiagos, kurios dėl kenksmingo poveikio ar piktnaudžiavimo jomis sukelia sunkų žmogaus sveikatos sutrikimą, pasireiškiantį asmens psichine ir fizine priklausomybe nuo jų, ar pavojų žmogaus sveikatai“ (1998). Vadinasi, narkotinės ir psichotropinės medžiagos yra galinčios sukelti žmonėms įvairių sveikatos sutrikimų, kenksmingos ir pavojingos gamtinės arba sintetinės kilmės, medžiagos. Šios medžiagos dėl savo pavojingumo yra valstybės kontroliuojamos.

Kadangi narkotinių ar psichotropinių medžiagų daug – sudaromi jų sąrašai. Lietuvos nacionalinius sąrašus yra patvirtinęs Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras įsakymu (Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo, 2000). Nustatyti keturi sąrašai (I, II ir III, IV), kuriuose narkotinės ir psichotropinės medžiagos grupuojamos pagal jų kenksmingumą žmogaus sveikatai, taip pat pagal panaudojimą medicinos poreikiams, taikomą apsaugos lygį (civilinė apyvarta draudžiama ar ribojama).

I sąrašė – išvardintos iš civilinės apyvartos išimtos medžiagos (pavyzdžiui, aguonos, kokainas, opijus ir kt.). Taigi, tai – pačios pavojingiausios narkotinės ir psichotropinės medžiagos, kurias draudžiama vartoti ir sveikatos priežiūros tikslams. Atitinkamai II ir III sąrašas apima mažiau žmogaus sveikatai pavojingas (kai jomis piktnaudžiaujama) medžiagas, kurias leidžiama vartoti sveikatos priežiūros tikslais, žinoma, laikantis nustatytų reikalavimų (pavyzdžiui, alfameprodinas, fenazocinas, tebakonas ir kt.) Pavyzdžiui, pagal NIPMKĮ 20 str. 1 d. II ir III sąrašė įtrauktas medžiagas per LR sieną (Šengeno erdvėje, ne ilgesniam nei 30 d. laikotarpiui) gali vežti asmenys gydymo tikslais, tačiau privalu turėti su savimi nustatytos formos pažymą. Pastebėtina, kad teismų praktikoje recepto turėjimas vaistams įsigyti taip pat laikomas teisėtu narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimu (LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. gegužės 11 d.).

IV sąrašas apima mažiausiai pavojingas medžiagas, kurios gali būti vartojamos ne tik sveikatos priežiūros tikslams, tačiau ir su farmacijos produktais susijusios pramonės tikslams (pavyzdžiui, amilnitritas butanediolis, cikloheksilnitritas ir kt.). Šis sąrašas – vienintelis narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašas, kuriame esančias medžiagas LR įsiregistravę juridiniai asmenys ar užsienio šalių filialai, įregistruoti LR, gali naudoti pramonės tikslams, kai tam turi reikiamus leidimus. Kaip nurodo narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas (toliau – NTAKD), Lietuvoje išduoti tik 7 leidimai ūkio subjektams naudoti 3 skirtingas IV sąrašo medžiagas (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai..., 2022, p.143).

Remiantis išdėstytu, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos dalyku gali būti tik medžiaga, kuri įtraukta į baigtinius sąrašus, draudžiančius arba ribojančius civilinę, išvardintų medžiagų apyvartą. Lietuvoje kontrabandos dalyku, remiantis teismų praktika, buvo pavyzdžiui, kanapių antžeminės dalys (Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje), kanapių derva, MDMA, mefedronas (Vilniaus apylinės teismo 2023 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje), kokainas (Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 11 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-62-487/2024) ir kt. pačios įvairiausios medžiagos.

Analizuojant narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus, reikia pastebėti, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų rinka labai dinamiška ir kintanti. Šių medžiagų kūrėjai, siekdami išvengti kontrolės, nuolat kuria naujas medžiagas. Naujos narkotinės ar psichotropinės medžiagos, tai yra medžiagos, kurios nėra įtrauktos į sąrašus. NTAKD 2021 m. gavo 52 pranešimus, 2022 m. 41 pranešimą (2021 m. – 52) apie naujas rinkoje pasirodžiusias medžiagas (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai, 2023, p. 80). Vis dažniau rinkoje pasirodo ir neįprastos formos naujų psichoaktyvių medžiagų pavyzdžiui, nosies purškalai ir skystis elektroninėms cigaretėms (Apie narkotines ir psichotropines medžiagas trumpai..., 2017, p. 5). Todėl būtina nuolat stebėti naujų medžiagų atsiradimą rinkoje ir įtraukti jas į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus.

„Siekiant Europoje laiku reaguoti, aptikti, nustatyti, įvertinti ir pritaikyti atsako priemones pavojingoms NPS, keliančioms grėsmę visuomenės sveikatai, jau 25 m. veikia tarpvalstybinė Europos narkotikų ir narkomanijos stebėsenos centro (toliau – ENNSC) Ankstyvojo perspėjimo sistema (angl. Early warning system, toliau – EWS)“ (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai, 2023, p. 79). NTAKD, kaip EWS nacionalinis koordinatorių, organizuoja rinkoje atsiradusių naujų medžiagų, rizikos vertinimą ir siūlo priemones, labiausiai tinkamas atsiradusių naujų psichoaktyviųjų medžiagų kontrolei užtikrinti (Apie narkotines ir psichotropines medžiagas trumpai...,

2017, p. 33). Naujos narkotinės ir psichotropinės medžiagos įrašomos į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus NTAKD siūlymu, remiantis Tarpžinybinės naujų psichoaktyvų efektą sukeliančių medžiagų rizikos vertinimo komisijos (toliau – komisija) sprendimu (Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo, 2000). Medžiagos į narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus gali būti įtraukiamos individualiai konkrečiais pavadinimais arba į darinių grupes. Toks skirstymas leidžia rinkos ribojimo priemonės naujoms psichoaktyvioms medžiagoms pritaikyti ženkliai greičiau ir patogiau (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai, 2023, p. 82). Pavyzdžiui, fluorofenmetrazinas, pagal pavadinimą neįtraukta į sąrašą, tačiau ši medžiaga įtraukta į sąrašą kaip priklausanti amfetamino darinių ir amfetamino bioizosterinių darinių grupei.

NTAKD 2 - 3 kartus per metus organizuoja komisijos posėdžius. Pavyzdžiui, 2022 m. pateikti 2 siūlymai papildyti sąrašus naujomis medžiagomis (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai, 2023, p. 82-83), nors svarstyta dėl žymiai daugiau medžiagų įtraukimo (NTAKD veikos ataskaita, 2023, p.22).

Iš to, kas išdėstyta seka, kad neišvengiamai susiklosto situacija, kai už kai kurių naujų narkotinių ar psichotropinių medžiagų, neįtrauktų į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus, gabenimą baudžiamoji atsakomybė netaikoma. Tokiu būdu kurį laiką dalis į Lietuvą patenkančių medžiagų yra legalios. NTAKD teigia, kad kiekvieną savaitę Europos rinkoje atsiranda vidutiniškai po 1 naują narkotinę medžiagą (Apie narkotines ir psichotropines medžiagas trumpai..., 2017, p. 6). Tačiau, žinant, kad į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus konkrečios medžiagos įtraukiamos tik 3 kartus per metus, akivaizdu, kad minėti sąrašai pildomi per lėtai ir tam tikrų kenksmingų medžiagų pateikimas – nebaudžiamas. Pavyzdžiui, kol 2018 m. į sąrašus nebuvo įtraukti butanediol, asmenys jas nebaudžiamai gabeno, siuntėsi į Lietuvą (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. balandžio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje.).

Latvija ir Estija, kaip ir Lietuva, laikosi tų pačių tarptautinių standartų dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų (Jungtinių Tautų Organizacijos bendroji narkotinių medžiagų konvencija... 1961, Jungtinių Tautų Organizacijos psichotropinių medžiagų konvencija...1971), tad tuo pačiu principu (kenksmingumas, medicininiai poreikiai, apsaugos lygis), kaip ir Lietuvoje, narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašai sudaromi ir klasifikuojami, Latvijoje bei Estijoje. Latvijoje yra sudaryti 3 tokie sąrašai (I – III), kuriuos sudaro Ministrų kabinetas (Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām...2005). Estijoje Narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų vartojimo medicinos ir mokslo tikslais sąrašus tvirtina Socialinių reikalų ministras. Nustatyti 6 (I-VI) sąrašai (Narkootiliste ja psühhothropsete ainete nimekirjad ning...2005). Visgi,

paanalizavus šiuos sąrašus, galima teigti, kad ne visos narkotinės ar psichotropinės medžiagos nagrinėjamų šalių sąrašė sutampa. Pavyzdžiui, Lietuvoje ir Estijoje fenetilaminas įtrauktas į sąrašus, o štai Latvijoje ši medžiaga nei draudžiama, nei ribojama. Atitinkamai tai reiškia, kad į Estiją ar Lietuvą įvežus šias medžiagas baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą kils, o Latvijoje nekils.

Apibendrinant, rūšinis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektas – disponavimo narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis tvarka. Dėl grėsmės neapibrėžto rato žmonių sveikatai ir turtui psichotropinių medžiagų kontrabandos tiesioginis objektas – visuomenės saugumas. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos dalykas – išimtos iš civilinės apyvartos arba ribotos apyvartos narkotinės ir psichotropinės medžiagos, kurios įtrauktos į baigtinius narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje šios medžiagos įtvirtintos baigtiniuose sąrašuose, kuriuose klasifikuojamos pagal kenksmingumą, panaudojimą medicinos poreikiams, taikomą apsaugos lygį. Tačiau šie sąrašai – skirtingi ir susiklostę situacija, kai pavyzdžiui, viena medžiaga draudžiama Lietuvoje ir Estijoje, nedraudžiama Latvijoje. Atitinkamai šią medžiagą įvežus į kurią nors šalį, asmens veika bus traktuojama skirtingai. Lietuvoje ir Estijoje tai – kontrabanda, Latvijoje – ne. Atsižvelgiant į tai, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų rinka ypatingai dinamiška ir kintanti, naujų narkotinių ar psichotropinių medžiagų įtraukimas į sąrašus tik 3 kartus per metus sudaro prielaidas narkotinių ar psichotropinių medžiagų patekimo į Lietuvą nebaudžiamumui.

1. 2. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektyvioji pusė

Objektyvioji kiekvieno nusikaltimo pusė yra išorinė pavojingo kėsینimosi, kuriuo pažeidžiami baudžiamojo įstatymo saugomi teisiniai gėriai, pasireiškimo pusė (Abramavičius, 2003, p. 170). Tai požymiai, kurie apibūdina išorinę, matomą žmogaus elgesio pusę (pavyzdžiui, nusikaltimo padarymo būdas, laikas, vieta, pavojingi padariniai, priežastinis ryšys tarp padarytos veikos ir kilusių pavojingų padarinių ir kt.) (Piesliakas, 2009, p.193). Vadinasi ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos objektyvioji pusė – išorinė šios nusikalstamos veikos pusė. Būtent, remiantis objektyviaja puse, galima atskirti vieną nusikalstamą veiką nuo kitos. Dėl šios priežasties objektyvioji nusikaltimo pusė visuomet aprašoma konkrečiau BK specialiosios dalies dispozicijoje, ne išimtis ir BK 260¹ str. dispozicija.

Remiantis BK 260¹ str. analize, galima teigti, kad analizuojama nusikalstama veika gali būti padaroma šiais veiksmais:

1. narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimu per LR sieną nepateikiant muitinės kontrolei;
2. narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimu per LR sieną kitaip išvengiant muitinės kontrolės;
3. narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimu per LR sieną neturint leidimo;
4. narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimu per LR sieną nepateikiant muitinės kontrolei;
5. narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimu per LR sieną išvengiant muitinės kontrolės;
6. narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimu per LR sieną neturint leidimo.

Kaip matome, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda pasireiškia aktyviais veiksmais: šių medžiagų gabenimu ar siuntimu, vykdomu per LR valstybės sieną (kuri turi griežtai apibrėžtas ribas¹³), kai nusikaltimo dalykas nepateikiamas muitinės kontrolei, šios kontrolės vengiama arba neturima leidimų. Remiantis Latvijos BK 190¹ str. ir Estijos BK 183 str. analize, galima teigti, kad narkotinių medžiagų kontrabanda šiose šalyse įvykdoma gabenant šias medžiagas per valstybių sieną. Taigi, baudžiamoji atsakomybė kyla tik už vieno aktyvaus veiksmo – gabenimo atlikimą.

Mokslininkų teigimu, gabenimas – bet koks nusikaltimo dalyko gabenimas per valstybės sieną. Pavyzdžiui, gabenimu laikomas ir pernešimas pėsčiomis, pervežimas bet kokiomis transporto priemonėmis, geležinkeliais, oro, jūros ar autotransporto priemonėmis, transportavimas panaudojant vamzdynus, elektros linijas, vandens ir oro sroves, siuntimas ir kt. (Abramavičius et. al. 2009, p. 446). Tačiau mūsų nagrinėjamu atveju, Lietuvos BK narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimas išskirtas kaip atskiras veiksmas. Darbo autorės manymu, šio veiksmo, kaip atskiro išskyrimą, paskatino Lietuvoje pastaraisiais metais susiklosčiusi praktika, kai dauguma narkotinių ar psichotropinių medžiagų (asmeninėms reikmėms, nedideliais kiekiais) siunčiama paštu per kurjerių tarnybas (LR muitinės 2021 m. veiklos ataskaita 2022, p. 20, LR muitinės 2022 m. veiklos ataskaita, 2023, p. 21). Pavyzdžiui, 2022 m. per Lietuvos paštą siūsta 95 proc. sulaikytų siuntų, dėl kurių buvo pradėti ikiteisminiai tyrimai, per UPS siūsta 5 kartus, per TNT ir DHL po 1 kartą (LR muitinės 2022 m. veiklos ataskaita, 2023, p. 21). Teismų praktikos analizė rodo, kad narkotinės medžiagos, dažnai mažesnio kenksmingumo, siunčiamos iš tų šalių, kuriose

¹³ „Lietuvos Respublikos valstybės siena – linija ir šia linija einantis vertikalus paviršius, apibrėžiantis Lietuvos Respublikos teritorijos ribas sausumoje, žemės gelmėse, oro erdvėje, pasienio vandenyse, teritorinėje jūroje ir jos gelmėse“. (LR valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas, 2000, 2 str. 7 d.).

jos yra legalios, pavyzdžiui, Vokietijos ir Nyderlandų (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 5 d. nuosprendis).

Visgi, kyla klausimas, ar narkotinių ir psichotropinių medžiagų siuntimo, kaip atskiro veiksmo išskyrimas BK 260¹ str. nėra perteklinis, kai greta naudojama ir gabenimo kategorija? LAT 2023 m. apžvalgoje, yra pažymėjęs, kad narkotinių, psichotropinių medžiagų siuntimas paštu atitinka kontrabandos objektyvųjį požymį – neteisėtą gabenimą per valstybės sieną (LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. gegužės 11 d.). Be to, tiek Latvijoje (Balode, 2017), tiek Estijoje (Kästik. 2023, p. 29) narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimas yra įtraukiamas į gabenimo sąvoką. Darbo autorės manymu, gabenimo sąvoka yra itin plati ir apima pačius įvairiausius veiksmus, taip pat ir siuntimą. Tad kyla pagrįstų abejonių, ar BK 260¹ str. dispozicijoje atskirai išskirti siuntimo veiksmą yra tikslinga.

Narkotinių medžiagų kontrabanda bus tik tuomet, kai gabenimas ar siuntimas bus įvykdyti per LR valstybės sieną, kertant jos griežtai apibrėžtas ribas.¹⁴ Čia svarbu suvokti, kad „tai, kad LR ir didžioji dauguma ES šalių yra prisijungusios prie Šengeno erdvės, kurioje nėra taikoma vidaus sienų kontrolė, nereiškia, kad asmenims, per Šengeno erdvės šalių vidines sienas neteisėtai gabenantiems, bet kokios rūšies, narkotines ar psichotropines medžiagas, už tai nekyla teisinė atsakomybė“ (LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. gegužės 11 d.). Neliko tik pareigos pateikti muitinės kontrolei prekes ar daiktus, kurie gabenami iš ES t. y. per vidines sienas. Ši pareiga aktuali tik gabenant prekes, daiktus iš trečiųjų šalių ar į jas.

Kad kultų baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą, analizuojamos medžiagos turi būti nepateikiamos muitinės kontrolei arba atliekami veiksmai siekiant šios kontrolės išvengti. Atkreiptinas dėmesys, kad Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento duomenimis per kelių pasienio kontrolės punktus smulki narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda beveik nevykdoma. Tokiu būdu gabenama tik stambi kontrabanda. Smulki kontrabanda dažniausiai siunčiama (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai..., 2022, p. 179).

Nepateikimas muitinės kontrolei yra tada, kai asmenys, privalantys deklaruoti atitinkamas medžiagas, jų nedeklaruoja ir nepateikia muitiniam tikrinimui. Pavyzdžiui, nuslepia nuo muitinės kontrolės. Asmuo, turi pats informuoti pareigūnus apie deklaruotinas medžiagas. Todėl kai, medžiagos nebuvo slepiamos, tačiau nebuvo pateiktos muitinės

¹⁴ „Lietuvos Respublikos valstybės siena – linija ir šia linija einantis vertikalus paviršius, apibrėžiantis Lietuvos Respublikos teritorijos ribas sausumoje, žemės gelmėse, oro erdvėje, pasienio vandenyse, teritorinėje jūroje ir jos gelmėse“. (LR valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas, 2000, 2 str. 7 d.).

kontrolei ir deklaruotos, nešalina kaltininko baudžiamosios atsakomybės (Marijampolės apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 15 d. nuosprendis). Vadinasi, jei narkotinės ar psichotropinės medžiagos, kurias privalu deklaruoti, nedeklaruojamos laikoma, kad jos nebuvo pateiktos muitinei ir todėl yra neteisėtai gabenamos.

Žinoma, jei analizuojamos medžiagos yra išimtos iš civilinės apyvartos, tai muitinės kontrolės bus siekiama išvengti ir jos, dažniausiai, yra slepiamos. Tuo tikslu pasitelkiamos tam tikros priemonės ir įrankiai. Kaip atkleidžia teismų praktika, gabenant narkotines ir psichotropines medžiagas, dažnai naudojamos automobiliais. Pavyzdžiui, narkotinės medžiagos slepiamos po automobilio sėdyne (Kauno apygardos teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nuosprendis). Tam įrengiamos ir specialios slėptuvės automobiliuose, pavyzdžiui, vienu atveju asmuo slėpė narkotines medžiagas automobilio bagažinėje įrengtoje slėptuvėje (Kauno apygardos teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-318-530/2023). Yra atvejų ir kai automobiliai specialiai pritaikomi gabenimui. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad kaltininkas narkotines medžiagas per LR valstybės sieną gabeno iš anksto pritaikytu automobiliu, įrengtoje slėptuvėje, esančioje už vairuotojo sėdynės, grindyse (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 12 d.).

Kartais narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimui pasitelkiami itin išradingi būdai. Štai kokainas gabenamas jį impregnavus į tekstilę (pavyzdžiui, drabužius) (Xiao et al. 2017, p. 35). Taikomas ir itin drastiškas gabenimo būdas – tam tikras medžiagas slepiant žmogaus kūne. Štai, pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad asmuo kokainą gabeno paslėpęs savo kūno vidaus organuose, t. y. žarnyne (Vilniaus apygardos 2023 m. vasario 24 d. teismo nuosprendis). Tokiu būdu gabenantys asmenys (vadinamieji „mulai“) praryja narkotikų pripildytas kapsules ar prezervatyvus. Teigiama, kad „mulai“ gali praryti iki 1 kilogramo draudžiamų medžiagų. Tačiau kapsulėms ar prezervatyvams pratrūkus, didelė dozė medžiagų patenka į organizmą ir žmogus gali mirti („Mulai“ praryja iki kilogramo kokaino, 2014).

Siekiant paslėpti narkotines ar psichotropines medžiagas gabenant oro linijomis, neteisingai pažymimos jų pakuotės, nurodant, kad tai kitos cheminės medžiagos arba šios medžiagos deklaruojamos kaip necheminės prekės, pavyzdžiui, alus, vynas ir kt. (Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai..., 2022, p. 140).

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimas bus neteisėtas, jei jos siunčiamos neturint reikiamų leidimų ar recepto. Pavyzdžiui, vienoje byloje modafinilį, kurį leidžiama Lietuvoje vartoti gydymo tikslais, asmuo užsisakė iki gydytojo paskyrimo ir recepto išrašymo. Ir nors vėliau šis vaistas jam gydytojo buvo paskirtas, (Lietuvos apeliacinio

teismo 2019 m. balandžio 18 d. nuosprendis) toks siuntimas pripažintas kontrabanda. Tad asmenys, kurie siunčiasi tam tikrus vaistus, turi labai atidžiai ir apdairiai elgtis.

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų siuntimo atveju šios medžiagos sulaikomos muitinės pašto poste (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 5 d. nuosprendis). Muitinės departamento duomenimis, narkotikai dažnai siunčiami neregistruotose siuntose, nurodomi įvairūs prekių pavadinimai: rašoma, jog siuntoje – gėlių sėklos, trąšos, dažų pavyzdžiai. Narkotikai slepiami žaisluose, žvakių viduje, rankinių dugnuose, dovanose ar pačioje siuntos pakuotėje – storesniame kartono ar popieriaus sluoksnyje (Dirmienė, 2011). Taigi, slepiama siuntų kilmė ir pobūdis. Atkreiptinas dėmesys, kad, kai kuriais atvejais, slėpimo veiksmai atliekami jau užsisakant narkotines ar psichotropines medžiagas. Pavyzdžiui, kaltininkai naudojami kompiuteryje įdiegtomis, anonimiškumą užtikrinančiomis naršyklėmis (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 30 d. nuosprendis), atsiskaito bitcoin (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 10 d. nuosprendis) ar kripto valiuta (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 30 d. nuosprendis), nurodo ne savo, o pažįstamų asmenų adresą (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 10 d. nuosprendis) ar visai nesusijusių asmenų (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje) adresą ir t. t.

BK 260¹ str. įtvirtinta narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos sudėtis – formali, nes nusikaltimas laikomas baigtu nuo bet kurio numatytų veiksmų padarymo. Remiantis teismų praktika, galima patikslinti, kad kontrabandos baigtumas priklauso nuo kaltininko pasirinkto kontrabandos dalyko gabenimo būdo (pavyzdžiui, per muitinės postus ar juos apeinant), nuo gabenamų prekių deklaravimo formos (pavyzdžiui, žodžiu, raštu, veiksmu), kitų aplinkybių. Kai kontrabandos dalykas gabenamas per muitinės postą, nusikaltimas laikomas baigtu, kai daiktai, kurie turi būti pateikti muitinei, nėra pateikiami muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiama (Marijampolės apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 15 d. nuosprendis). Jei narkotinės ar psichotropinės medžiagos bus slepiamos vietose, apsunkinančiose jų aptikimą, kontrabandos baigtumas sutampa su momentu, kai pareigūnai rado paslėptus nuo kontrolės daiktus (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 5 d. nuosprendis).

Siunčiant narkotines ar psichotropines medžiagas nusikaltimas laikomas baigtu, nuo siųstos medžiagos patekimo į LR teritoriją momento (Šiaulių apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Nusikalstami padariniai tai – žala, kuri atsiranda kėsinantis į baudžiamojo įstatymo saugomus teisinius gėrius (Pavilonis, 2003, p. 208). Tačiau, kaip matome, iš BK 260¹ str.

dispozicijos baudžiamajai atsakomybei už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą kilti pavojingų padarinių atsiradimo nereikalaujama.

Apibendrinant, Lietuvoje narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda atliekama dviem aktyviais veiksmais: gabenimu arba siuntimu, būtinai vykdomu per valstybės sieną, kai nusikaltimo dalykas nepateikiamas muitinės kontrolei, šios kontrolės vengiama arba neturima leidimų. Latvija ir Estija, reglamentuodama narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, išskiria tik gabenimą per valstybės sieną, į kurio sąvoką įeina ir šių medžiagų siuntimas. Siuntimą gabenimo sąvokai priskiria ir LAT. Kadangi gabenimo sąvoka yra itin plati ir apima pačius įvairiausius veiksmus, taip pat ir siuntimą, kyla abejonių, ar Lietuvos BK 260¹ str. dispozicijoje tikslinga atskirai išskirti siuntimo veiksmą. Atlikti analizuojamų medžiagų kontrabandą kėsিনamasi įvairiais būdais: nedeklaruojant, klaidingai pažymint pakuotes deklaruojant, slepiant. Slėpimo būdai skiriasi. Gabenant per pasienio kontrolės postus ji slepiama automobiliuose, specialiai juose įrengtose slėptuvėse. Siunčiant medžiagos „maskuojamos“ kituose daiktuose, siuntimo pakuotėse. Baudžiamajai atsakomybei atsirasti pavojingų padarinių kilimo nereikalaujama.

1. 3. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos subjektas

Tiek, pagal Lietuvos, tiek pagal Latvijos ir Estijos BK, už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą baudžiamojon atsakomybėn traukiami fiziniai asmenys. Galima sutikti su dr. V. Liholaja, kuri aiškina, kad nusikalstamos veikos subjektas yra bet kuris fizinis asmuo, t. y. pilietis ir ne pilietis (užsienietis ar asmuo be pilietybės), padaręs nusikalstamą veiką (2007, p. 46). Čia reikia paminėti, kad kontrabandos subjektas siunčiant narkotines ar psichotropines medžiagas bus tas asmuo, kuris jas parsisiuntė iš užsienio šalies, o ne tas, kuris iš užsienio šalies jas išsiuntė. Remiantis kasacinio teismo išaiškinimu, taip yra todėl, kad, būtent šis asmuo atliko tokius veiksmus, be kurių draudžiamų medžiagų gabenimas per valstybės sieną nebūtų įvykęs. Pavyzdžiui, surado interneto svetainę, užsisakė narkotines ar psichotropines medžiagas, nurodė jų pristatymo adresą, sumokėjo už šias medžiagas ir taip jas atsisiuntė (LAT 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Kai nusikalstamos veikos subjektas – fizinis asmuo, prof. dr. V. Piesliako teigimu, aktualūs du kriterijai – amžius ir pakaltinamumas (2009, p. 116). Kitaip tariant, tam kad kiltų baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, fizinis asmuo turi būti sulaukęs baudžiamojo amžiaus bei turi būti pakaltinamas.

Pirmiausia aptartinas baudžiamasis amžius. Pagal Lietuvos BK 13 str. atsakomybė už bet kokią kontrabandą asmeniui kyla sulaukus 16 m. Pagal Latvijos BK 11 str. ir Estijos 33 str. fiziniam asmeniui baudžiamoji atsakomybė kyla nuo 14 m. Taigi, šiose šalyse, skirtingai nei Lietuvoje, baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą kyla 2 m. jaunesniems asmenims.

Nėra itin tikslių duomenų kiek Lietuvoje nepilnamečių asmenų kasmet įvykdo narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą. Informatikos ir ryšių departamentas pateikia tik duomenis apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis padariusius nusikalstamas veikas, susijusias su neteisėtu disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis ir kontrabanda. Vertinant šiuos duomenis, pavyzdžiui, 2022 m. minėtas nusikalstamas veikas padarė 164, o 2023 m. – 214 nepilnamečių (Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas...2023). Taigi, dalis šių nepilnamečių padarė ar narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą.

NTAKD 2021 m. atliktas tyrimas apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimą bendrojoje populiacijoje atskleidė, kad pavyzdžiui, tarp jaunimo populiariausią narkotiką - kanapes, pirmą kartą vartoja 16 m. ir jaunesni asmenys. Jauniausias nurodytas amžius, kai buvo pabandyta kanapių, buvo 10 m. Amfetamino vartojimo pradžios amžius buvo 14 m. (Jaunimas ir psichoaktyviosios medžiagos, 2022, p. 31 - 35). Žinant, kad jaunimas ypač aktyviai naudojami internetu, o statiniai duomenys rodo, kad dauguma narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos įvykdoma šias medžiagas, nedideliais kiekiais siunčiant asmeninėms reikmėms (LR muitinės 2019 m. veiklos ataskaita, 2020, p. 9, LR muitinės 2020 m. veiklos ataskaita, 2021, p. 19, LR muitinės 2021 m. veiklos ataskaita, 2022, p. 21, LR muitinės 2022 m. veiklos ataskaita, 2023, p. 19), galima daryti prielaidą, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą gali įvykdyti ir jaunesni nei 16 m. asmenys. Atsižvelgiant į tai, darbo autorė pritarė Latvijos ir Estijos pozicijai, pagal kurią baudžiamasis amžius už analizuojamą nusikalstamą veiką yra 14 m. Remiantis tuo, manytina, kad būtų tikslinga papildyti BK 13 str. 2 d. numatant, kad ir Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė kyla asmeniui sulaukusiam 14 m. amžiaus.

Kaip jau minėta, kad kiltų baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, asmuo turi būti pakaltinamas. Kadangi pakaltinamumo sąvoka yra priešinga kategorija nepakaltinamumui, remiantis Lietuvos BK 17 str. 1 d. pateiktu nepakaltinamumo išaiškinimu, galima teigti, kad asmuo bus pakaltinamas, jeigu darydamas narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą galėjo suvokti jos pavojingumą ir valdyti savo veiksmus. Kaip ir Lietuvoje, taip ir Latvijoje (BK 13 str.) bei Estijoje (BK 34 str.) fiziniai asmenys privalo būti pakaltinami ir pakaltinamumas yra suprantamas panašiai.

Jei asmuo nagrinėjamo nusikaltimo metu buvo nepakaltinamas, t. y. dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų, baudžiamoji atsakomybė jam nekils. Jam taikytinos priverčiamosios medicinos priemonės, t. y. teismo paskirtas gydymo bei valstybės prievartos derinys, siekiant išgydyti asmenį, padariusį baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką ir taip apsaugant visuomenę ir jį patį nuo naujų įstatymo uždraustų veikų darymo (LR Generalinio prokuroro 2013 m. gegužės 13 d. Nr. I-125 įsakymas, 6.1 p.). Tokias priemones skiria ir Latvija (Krastiņš et al., 2015, p. 82), bei Estija (Tituško, 2019, p. 26).

Visose trijose šalyse ribotai pakaltinamas asmuo suvokiamas panašiai, t. y. kaip asmuo, kuris darydamas nusikalstamą veiką, dėl psichikos sutrikimo (nepakankamo nepakaltinamumui pripažinti), negalėjo visiškai suvokti jo pavojingumo ar negalėjo valdyti savo veiksmų (Lietuvos BK 18 str. 1 d., Latvijos BK 14 str. 1 d., Estijos BK 35 str.). Taigi, ribotas pakaltinamumas, yra savotiška tarpinė grandis tarp pakaltinamumo ir nepakaltinamumo, kai asmens intelektiniai ir valiniai gebėjimai yra susilpnėję, bet neprarasti. Analizuojamos valstybės laikosi vieningos nuomonės, kad, jei ribotai pakaltinamas asmuo įvykdo narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, baudžiamoji atsakomybė jo atžvilgiu yra švelninama, t. y. ribotas veiksnumas traktuojamas kaip atsakomybę lengvinanti aplinkybė (Lietuvos BK 18 str. 2-3 d., Latvijos BK 14 str. 1 d., Estijos BK 35 str. ir BK 60 str.). Lietuvos ir Latvijos įstatymai numato ir kitą alternatyvą, t. y. galimybę atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, skiriant jam atitinkamas medicininio poveikio priemones (Lietuvos BK 18 str. 2 d., Latvijos BK 14 str. 2 d.). Skirtumas tik tas, kad Lietuvoje galimybė skirti priverčiamąsias medicinos priemones, galima tik tada, kai ribotai veiksnus asmuo padarė nesunkų ar apysunkį nusikaltimą. Be to, Lietuvoje minėtam asmeniui, dar gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės (Lietuvos BK 18 str. 2 d.), ko nenumato nei Estija, nei Latvija. Atsižvelgiant į tai, matome, kad ribotai pakaltinamas asmuo, padaręs narkotinių medžiagų kontrabandą Lietuvoje turi daugiausia baudžiamosios atsakomybės alternatyvų.

Verta pažymėti, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos nusikaltimas, ypač, kuomet kontrabanda gabenama (ne siunčiama) didesniais kiekiais (pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 11 d. nuosprendis), dažnai yra padaroma ne vieno, tačiau kelių fizinių asmenų, t. y. bendrininkaujant¹⁵. Pavyzdžiui, kaip nurodo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) asmuo, tiesiogiai realizavęs objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius, bus vykdytojas (LAT 2020 m. liepos 9 d.

¹⁵ BK 25 str. 1 d. išskiriamos kelios bendrininkavimo formos: bendrininkų grupė, organizuota grupė, nusikalstamas susivienijimas

nutartis baudžiamojoje byloje). Organizuojantis narkotinės ar psichotropinės medžiagos gabenimą, siuntimą – organizatorius. Padėjęs įgyti įrankį kontrabandai – padėjęjas (Vilniaus apygardos teismo 2021 m. liepos 7 d. nuosprendis). Siuntimo atveju pasitaiko ir kurstymo situacijų. Prašantis atgabenti narkotinių ar psichotropinių medžiagų asmuo ir taip palenkdamas vykdytojo valią – kurstytojas (LAT 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Be fizinių asmenų analizuojamą kontrabandą gali įvykdyti ir juridiniai asmenys. Visose analizuojamose šalyse juridinių asmenų sąvokų BK nepateikia, jas randame šalių civilinių kodeksų normose. Juridiniai asmenys čia suprantami panašiai, t. y. kaip pagal įstatymą įsteigtos, teisnumą ir veiksnumą turinčios įmonės, įstaigos, organizacijos, veikiančios toje šalyje (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, toliau – CK, 2.33 str. 1 d., Latvijas Republikas Civillikums, 1937, 1407 str., General Part of the Civil Code Act 24 str.). Visose šalyse skiriami privatūs ir viešieji juridiniai asmenys (CK 2.34 str. 2-3 d., General Part of the Civil Code Act 25, Mantrovs, 2018, p.17).

Tačiau baudžiamojon atsakomybėn už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą juridiniai asmenys traukiami tik Lietuvoje ir Estijoje. Lietuvoje pagal BK 260¹ str. 6 d., o Estijoje pagal BK 183 str. 3 d. ir 184 str. 3 d.

Latvijoje, šiuo aspektu, teisinis reglamentavimas skiriasi. BK ar kituose baudžiamuosiuose įstatymuose juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamų veikų padarymą nėra numatyta. Kaip pažymi Latvijos mokslininkai, baudžiamąją juridinių asmenų atsakomybę įtvirtinti mėginta dar 2004 m. rengiant BK įstatymo projektą. Tačiau, vietoje to nuspręsta juridinių asmenų atžvilgiu taikyti tik priverstines procesines priemones (Rozenbergs, Stada-Rozenberga, 2018, p. 171), kurioms skirtas atskiras BK VIII skyrius. Taigi Latvijoje, skirtingai nei Lietuvoje ir Estijoje, juridinis asmuo nėra savarankiškas baudžiamosios atsakomybės subjektas, nes neturi asmeninio ryšio su nusikaltimu. Šioje šalyje, visų pirma, nustatoma fizinio asmens, veikusio juridinio asmens naudai (savininko, direktoriaus ir kt.) kaltė, tada jau taikomos priverstinės priemonės juridiniam asmeniui (Rone, 2006, p. 6). Iš to seka, kad Latvijoje juridiniams asmenims už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą galima taikyti tik procesines prievartos priemones, jei prieš tai įrodoma fizinio asmens, veikusio jo naudai, kaltė.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje ne visi juridiniai asmenys traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Pagal BK 20 str. 6 d. už BK numatytas nusikalstamas veikas neatsako specifinį teisinį statusą turintys juridiniai asmenys, tai – valstybė, savivaldybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija. Analogiškos pozicijos laikosi ir Estija (BK 14 str. 3 d.). Latvijoje, pagal BK 70 (1) str.,

procesines prievartos priemonės galima skirti visiems juridiniams asmenims, taigi ir valstybės ar savivaldybės kapitalo bendrovėms. Visgi tokia atsakomybė Latvijoje kritikuojama. Pavyzdžiui, R. Rācene-Bērtule, mano, kad nelogiška, kai valstybė imasi veiksmų pati prieš save (2008).

Apžvelgus Lietuvos pastarųjų penkerių metų praktiką (Liteko paieška, 2019-2023 m.) pastebėtina, kad nė vienam juridiniam asmeniui nebuvo taikyta baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą. Praktika atskleidžia tik tai, kad yra atvejų, kai narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda yra vykdoma naudojantis juridiniais asmenimis. Tokiais atvejais juridiniai asmenys yra specialiai įsteigiami narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandai vykdyti. Štai vienoje byloje nustatyta, kad V. P. specialiai įsigijo UAB X ir UAB Y įmones krovinių vežimui ir organizavo jų veiklą veždamas per LR sieną, po akmens anglimis paslėptą, kokainą. Šiuo atveju baudžiamojon atsakomybėn už kontrabandą patrauktas fizinis asmuo, kuris be kita ko, atsakė ir pagal BK 203 str. „Neteisėta juridinio asmens veikla“ 2 d., kuri numato, kad atsako tas, kas įsteigė, įsigijo juridinį asmenį, naudojamą neteisėtai veiklai nuslėpti, ar vadovavo juridiniam asmeniui, naudojamam neteisėtai veiklai nuslėpti (Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 27 d.). Taigi, šiuo atveju juridinis asmuo nėra baudžiamosios atsakomybės subjektas, jis – tam tikra priemonė narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimui (tai atspindi objektyviąją nusikaltimo pusę). Darbo autorės manymu, juridinis asmuo būtų narkotinių ar psichotropinių medžiagų subjektu pavyzdžiui, tuomet, kai turėdamas leidimą vienos narkotinės medžiagos importui ir eksportui, gabendamas per muitinės postą kitas draudžiamas medžiagas, jas deklaruotų kaip medžiagas, kurioms jis leidimą turi. Taigi, nors praktikoje juridinių asmenų kontrabandos nenustatyta, tokios neteisėtos veikos galimybės atmesti negalima. Todėl, juridinio asmens atsakomybę už šią nusikalstamą veiką tikslinga numatyti. Visgi, atsakomybė juridiniam asmeniui kiltų tik tuomet, kai narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda būtų įvykdyta juridinio asmens naudai ir interesais. Pavyzdžiui, nauda pripažįstama, kai remiantis kasacinio teismo išaiškinimu, dėl nusikalstamos veikos juridinis asmuo turėtų turinės naudos. Juridinio asmens interesai, pavyzdžiui, kai neteisėtu būdu išgryninti pinigai naudojami juridinio asmens ūkinės veiklos perspektyvai ir konkurencingumui (Teismų praktikos dėl juridinių asmenų... 2018 m. lapkričio 8 d.).

Analizuojant teismų praktiką, pastebėtina ir tai, kad Lietuvoje susiduriama su nemažais sunkumais nustatant, kas yra siunčiamų narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos subjektas: fizinis ar juridinis asmuo, nes, kaip nurodo LAT, ant siuntų su šiomis medžiagomis duomenys neinformatyvūs, kaip siuntėjai nurodomi visiškai kiti,

nesusiję su siuntimu asmenys (pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Yra atvejų, kai jokių pavardžių nenurodoma, nurodant tik pašto dėžutės numerį ar gatvės pavadinimą (LAT 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Užsakydami narkotines ar psichotropines medžiagas internetu asmenys naudojami anonimiškumą užtikrinančiomis naršyklėmis (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 30 d. nuosprendis) ir pan.

Apibendrinant, už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą Lietuvoje, baudžiamas suvokiantis jos pavojingumą ir gebantis valdyti savo veiksmus 16 m. fizinis asmuo, t. y. 2 m. vyresnis asmuo, nei Latvijoje ar Estijoje. Atsižvelgiant į tai, kad narkotines ar psichotropines medžiagas vartoja vis jaunesni asmenys, jos siunčiamos užsakius iš užsienio šalių internetu, ką geba padaryti ir jaunesni nei 16 m. asmenys, siūlytina pakeisti BK 13 str. 2 d., numatant, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos subjektas yra asmuo sulaukęs 14 m. amžiaus. Latvija, skirtingai nei Lietuva ir Estija, nenumato juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės – juridiniam asmeniui padarius šį nusikaltimą įmanomas tik procesinių prievartos priemonių taikymas. Lietuvoje per pastaruosius 5 m. baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą netaikyta, tačiau kontrabanda vykdyta juridiniais asmenimis naudojantis kaip šio nusikaltimo padarymo priemone. Siunčiant kontrabandą praktikoje susiduriama su sunkumais nustatant, kas yra kontrabandos subjektas.

1.4. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos subjektyvioji pusė

Nusikalstamos veikos subjektyvioji pusė suprantama kaip nusikalstamos veikos vidinė pusė, parodanti asmens psichinį santykį su jo daroma veika (Atsako prokuroras: kaip nustatoma nusikaltimo...2007). Nusikalstamos veikos subjektyviąją pusę apibūdina kaltė, motyvas ir tikslas (Liholaja, 2007, p. 53).

Itin reikšminga nustatyti asmens kaltę. „Kaltės pažinimas baudžiamojoje teisėje įgyvendinamas per jos formas, t. y. tyčią ir neatsargumą. Šios dvi kaltės formos, pasižyminčios skirtingu psichiniu santykiu su objektyviaisiais nusikalstamos veikos sudėties požymiais, yra vienintelė asmens pripažinimo kaltu sąlyga“ (Šukytė, 2013, p. 656). Kaip nurodyta Lietuvos BK 16 str. 4 d. „asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik šio kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais.“¹⁶ BK 260¹ str. nenumatyta, kad asmuo gali padaryti narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą dėl neatsargumo. Tai reiškia, kad narkotinių ir

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Valstybės žinios, 2000, Nr. 89-2741.

psichotropinių medžiagų kontrabanda gali būti padaroma tik tyčine kaltės forma. Reikia pastebėti, kad tokios pačios pozicijos laikomasi ir Latvijoje (Krastiņš 2015, p. 82) bei Estijoje (Abel-Ollo et. al. 2023, p. 2453).

Darbo autorės manymu, visgi gali susiklostyti situacija kai narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda įvykdoma dėl neatsargumo. Paanalizuokime vieną hipotetinį atvejį. Nyderlanduose dar 1976 m. sukurta sistema, pagal kurią pavyzdžiui, kanapių ir jų produktų pardavimas ir vartojimas tam tikromis sąlygomis leidžiamas. Šias medžiagas gali parduoti *coffeeshop* – vietinės valdžios licencijas turintys pardavėjai. Leidžiama parduoti vienam žmogui ne daugiau nei 5 gramus per dieną (Narkotikų legalizavimas – Nyderlandų pavyzdys, 2015). Arba Latvijoje į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus nėra įtrauktas fenetilaminas, o Lietuvoje jis įtrauktas į I sąrašą. Vadinasi, iš Lietuvos atvykęs į Nyderlandus ar Latviją asmuo gali įsigyti minėtas narkotines ar psichotropines medžiagas teisėtu būdu. Negalima atmesti, kad žmogus gali pamiršti apie teisėtu būdu įsigytas medžiagas ir jas įsivežti (kišenėje, kuprinėje ar pan.) į Lietuvą. Abejotina, ar toks nusikaltimas padarytas tyčia. Tokiu atveju nusikaltimas yra labiau neatsargus, o tiksliau padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo.¹⁷ Atsižvelgiant į tai, darbo autorės manymu, verta pasvarstyti ar BK 260¹ str. nereiktų įtvirtinti nuostatos, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabanda Lietuvoje gali būti padaroma ir dėl neatsargumo.

Kaip jau minėta, analizuojamas nusikaltimas padaromas tiesiogine tyčia. Prof. dr. U. Krastiņš ir kt. teigia, kad tiesioginė tyčia yra tuomet, kai asmuo suvokia, kad gabena per valstybės sieną medžiagas, kurių gabenimas yra uždraustas ar specialiai reglamentuotas, ir to nori (2015, p. 82). LAT taip pat aiškina panašiai – kontrabanda yra padaroma tiesiogine tyčia. Pavyzdžiui, kontrabandą gabenantis asmuo supranta savo veikos pavojingą pobūdį, kad jis per valstybės sieną gabena privalomus pateikti muitinei daiktus ar uždraustus ar ribotos apyvartos daiktus, nepateikdamas jų muitinės kontrolei, kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo, ir nori taip veikti (LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. gegužės 11 d.). Tiesiogine tyčia veikia ir kaltininkas siūsdamas narkotines bei psichotropines medžiagas, nes jis supranta savo veikos pavojingą pobūdį, kad siunčia, draudžiamas arba ribotos civilinės apyvartos medžiagas, pažeisdamas nustatytą tvarką, ir nori taip veikti.

¹⁷ Lietuvos BK 16 str. 3 d. nurodyta, kad „nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo, jeigu jį padaręs asmuo nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti“.

„Apie asmens kaltę paprastai sprendžiama ne vien tik pagal kaltininko paaiškinimus, kaip jis suvokė bei vertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį, padarinius ir t. t., bet ir pagal išorinius (objektyvius) nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, būdą, pastangas juos padarant, situaciją, kuri buvo juos padarant, ir pan.“ (LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. gegužės 11 d.). Iš esmės vertinamos visos aplinkybės, kurios padeda atskleisti subjekto intelektualinį kaltės momentą.

Teismų praktika laikosi nuomonės, kad tiesioginė tyčia bus tuomet, kai asmuo bent bendrais bruožais suvokia, jog medžiagos, kurias jis gabena ar siunčia yra narkotinės ar psichotropinės (LAT 2007 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Įrodymai, patvirtinantys tokį suvokimą yra pavyzdžiui, duomenys apie tai, jog kaltininkas žinojo, kokios tai narkotinės ar psichotropinės medžiagos, jam buvo žinoma jų kaina narkotinių medžiagų prekyboje ir pan. (LAT 2019 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Pavyzdžiui, vienu atveju nustatyta, kad S. K. prieš atsisiųsdamas psichotropinių medžiagų aktyviai internete ieškojo informacijos apie jas, skaitė atsiliepimus apie jų poveikį ir naudą sveikatos būklei. Be to, nuteistasis susidomėjo internetinės prekybos siūlomomis akcijomis, todėl pirko didesnę kiekį modafinilio tablečių, (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. balandžio 18 d. nuosprendis). Taigi, asmuo domėjosi, vadinasi žinojo apie tai, ką siunčia. Visgi gana dažnai ginantis nuo kaltinimų siuntus draudžiamus, turinčius narkotinių ar psichotropinių medžiagų medikamentus, motyvuojama, kad asmuo nesuprato, kad medikamentuose draudžiamų medžiagų yra (pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. balandžio 18 d. nuosprendis). Tačiau nežinojimas nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžia (BK 2 str. 2 d.).

Aktualu pabrėžti, kad negalima pasitikėti ir interneto svetainėmis, kurios parduoda narkotinių ar psichotropinių medžiagų turinčius produktus, prekes. Juolab, kad narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašai yra viešai ir lengvai prieinami, tad asmenys gali pasidomėti, ką siunčia. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad svetainėje iš kurios pirktas produktas buvo nurodytos šalys, kuriose parduodamas produktas yra ribojamas. Lietuvos šiame sąrašė nebuvo. Nors iš tiesų, produkte esanti medžiaga, Lietuvoje buvo ribojama (Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. birželio 29 d. nuosprendis).

Praktikoje itin dažni ginčai dėl to, ar siunčiant narkotines ar psichotropines medžiagas, buvo šias medžiagas siuntusio asmens kaltė. Pavyzdžiui, vienoje byloje kaltininkas manė, kad teismai jam nepagrįstai nustatė subjektyvųjį kontrabandos požymį – kaltę. LAT nagrinėdamas bylą konstatavo, kad kaltinamasis įgydamas psichotropinę medžiagą ir atsisiųsdamas ją iš Nyderlandų į LR veikė tiesiogine tyčia, nes jis

psichotropines medžiagas internetinėje parduotuvėje užsisakė sąmoningai, už ją sumokėjo ir matė, kad pardavėjas užsienio įmonė, nurodė savo pašto adresą ir save kaip siuntėją, gydytojo paskyrimo šiai medžiagai neturėjo. Taigi konstatuota, kad psichotropinė medžiaga siūsta sąmoningai (LAT 2020 vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Ši byla atskleidė, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą įvykdo tik pats siuntėjas, aktyviai veikdamas, t. y. surasdamas pardavėją, užsakydamas tam tikrą draudžiamą ar ribotos civilinės apyvartos medžiagą, nurodydamas adresą kur siūsti, sumokėdamas už prekę ir pan. Vadinasi, jei neįrodyta, kad asmuo pats užsisakė narkotines ar psichotropines medžiagas už jas sumokėjo ir pan. jo kaltė dėl šių medžiagų kontrabandos neturėtų būti konstatuota. Šiuo aspektu verta paanalizuoti vieną konkretų atvejį iš teismų praktikos.

Apygardos teismas J. K. išteisino, nes nebuvo nustatyta, kad jis sumokėjo už kokaino siuntimą. LAT su tokiu sprendimu nesutiko ir kaltininko atžvilgiu priėmė apkaltinamąjį nuosprendį. Buvo konstatuota, kad muitinės pašto poste sulaikytas išteisintojo vardu, pavarde ir adresu adresuotas vokas su kokainu. Už kokainą atsiskaityta kripto valiuta. J. K. banko sąskaitos išrašė yra užfiksuotas pervedimas nurodantis į kripto valiutos keityklą. Ši data atitinka laiką, per kurį nuo sumokėjimo siunta galėjo atvykti į muitinės postą, kur buvo sulaikyta. Nors iš banko išrašo nesimato tikslaus J. K. jau įsigytos kripto valiutos judėjimo, tačiau gretinant kartu su kitais įrodymais, darytina išvada, kad minėta suma buvo panaudota paties J. K. įsigyti kokaino siuntai. J. K. kompiuteryje buvo įdiegta užtikrinanti naudotojo anonimiškumą naršyklė. Nors ši naršyklė galėjo būti naudota ir kitiems tikslams, tokios naršyklės naudojimo faktas kartu su kitais bylos duomenimis patvirtina įtarimą apie kokaino siuntimą. Be to, kaltinamojo organizme, atlikus šlapimo tyrimą, rasta kokaino ir ekstazio (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 30 d. nuosprendis). Analizuojant aptartą bylą, darbo autorė pritarė apygardos teismo sprendimui, pagal kurį J. K. – išteisintas. Kaip rodo bylos aplinkybės, nėra tikslų duomenų, patvirtinančių kad šis asmuo tikrai pirko ir sumokėjo už narkotines medžiagas. Anonimiškumą užtikrinančios naršyklės naudojimas nebūtinai įrodo, kad asmuo siuntė narkotines medžiagas. Pavyzdžiui, naudodamasis šia naršykle asmuo galėjo nelegaliai siūsti filmą. Transakcija į kripto valiutos keityklą nerodo, kad asmuo sumokėjo būtent už narkotines medžiagas. Net nėra tikslaus laiko rodančio kada buvo sumokėta už medžiagas. Aplinkybė, kad J. K. vartojo narkotines medžiagas taip pat vienareikšmiškai nepatvirtina, kad jis jas siuntėsi, pavyzdžiui, jis galėjo įsigyti šių medžiagų Lietuvoje. Juolab, kad asmens šlapime be kokaino, kurį galimai siuntėsi, rasta ir kitos medžiagos – ekstazio, kuris siūstas nebuvo. Taigi, darbo autorės manymu, šiuo atveju nepakanka J. K. kaltės įrodymų ir kyla pagrįstų

abejonių, kad J. K. yra kaltas dėl kokaino kontrabandos. Manytina, kad priimant apkaltinamąjį nuosprendį neišsklaidytos visos abejonės dėl to ar asmuo tikrai kaltas. Kaip nuolat akcentuojama kasacinio teismo praktikoje, bet kokios abejonės turi būti vertinamos kaltinamojo naudai (pavyzdžiui, LAT 2013 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje ir kt.).

Tiek motyvas, tiek tikslas – vidinės paskatos, paskatinusios asmenį įvykdyti narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą. Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė už analizuojamų medžiagų kontrabandą kyla tiek be tikslo jas parduoti ar kitaip platinti, tiek ir turint tokį tikslą. Pažymėtina, kad tikslas – svarbus kontrabandą kvalifikuojantis požymis, tad jis nagrinėjant narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos pagrindinę sudėtį – neanalizuotinas.

Aptariant motyvą galima teigti, kad asmenys, kurie neturi tikslo jų platinti, paprastai juos siunčiasi vedami dviem motyvais. Vienas jų – medicininis. Pavyzdžiui, kaltininkė sirgo depresija, perskaitė, kad psichotropinių medžiagų turintys grybai padeda šią ligą gydyti, todėl jų užsisakė internetu (Vilniaus apygardos teismo 2022 m. balandžio 21 d. nuosprendis). Tokiu būdu buvo siekiama pagerinti savo sveikatos būklę. Antras motyvas – svaiginimasis. Pavyzdžiui, kaltininkas teigė, kad jautėsi labai blogai, kadangi žaisdamas pokerį prarado daug pinigų, norėjo atsipalaiduoti ir todėl internetu užsisakė medicininių kanapių (Vilniaus apygardos teismo 2019 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-193-891/2019). Taigi, analizuojamos medžiagos vartojamos ir siekiant apsipalaiduoti, ir nusiraminti.

Remiantis teismų praktika, asmenys kurie įvykdo narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą pardavimo ar platinimo tikslais, turi pasipelnymo motyvą (pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 20 d. nuosprendis).

Visgi kontrabandos motyvas nėra būtinas šio nusikaltimo sudėties subjektyvusis požymis, todėl jos kvalifikavimui reikšmės neturi (LAT praktikos baudžiamosiose bylose dėl...2023 m. gegužės 11 d.).

Apibendrinant, Lietuvoje, kaip ir Latvijoje ar Estijoje narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabanda negali būti padaroma dėl neatsargumo. Manytina, kad dėl to, kad kai kuriose šalyse tam tikros narkotinės ar psichotropinės medžiagos – legalios, asmuo jas gali pamiršti ir įsivežti į šalį (žinoma, tik nedidelį kiekį), kur šios medžiagos draudžiamos. Tokiu atveju derėtų numatyti, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda gali būti padaroma ir dėl neatsargumo. Nustatant asmens kaltę vertinamos visos aplinkybės, kurios padeda atkleisti subjekto intelektualinį kaltės momentą. Suvokimą, kad asmuo siunčia narkotines ar psichotropines medžiagas rodo, asmens domėjimasis konkrečia

medžiaga, pardavėjo suradimas, užsakymo pateikimas, sumokėjimas, siuntimo adreso nurodymas ir kt. aplinkybės. Neigiamai vertintina teismų praktika, kai baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą ją siunčiant, taikoma asmeniui, kai nėra tikslų duomenų, patvirtinančių, kad šis asmuo pats pirko ir pats sumokėjo už narkotines medžiagas. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos motyvas glaudžiai susijęs su tikslu. Jei kontrabanda vykdoma be tikslo parduoti ar platinti, ji vykdoma mediciniais ar svaiginimosi tikslais. Jei yra tikslas parduoti ar platinti, siekiama savanaudiškų motyvų.

2. NARKOTINIŲ AR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTRABANDA KVALIFIKUOJANTYS POŽYMAI

Šiame darbo skyriuje bus nagrinėjama kvalifikuotos narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos sudėtis. Mokslininkų teigimu, tai yra tokia sudėtis, į kurią įtraukiami papildomi, palyginti su pagrindine sudėtimi, požymiai, didinantys šios nusikalstamos veikos pavojingumą (Piesliakas, 2009, p. 188). Taip pat šiame skyriuje bus analizuojama ir itin kvalifikuota analizuojamo nusikaltimo sudėtis. Kaip aiškinama teisės doktrinoje, itin kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis yra kvalifikuota sudėtis kvalifikuotosios sudėties atžvilgiu. Ji pasižymi dar didesniu pavojingumo laipsniu, nei kvalifikuota sudėtis (Gauhman, 2003, p. 53). Taigi, dėl dar didesnio pavojingumo itin kvalifikuotai narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandai taip pat turi būti skirtas deramas dėmesys.

Kaip aiškina prof. dr. A. Abramavičius, paprastai kvalifikuotos nusikaltimų sudėtys BK yra nustatomos specialiosios dalies straipsnių antrosiose, trečiosiose ir t. t. straipsniuose (2003, p. 154). Ne išimtis ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos atveju. Kvalifikuotos sudėtys įtvirtintos BK 260¹ str. 2, 3, 4 d. BK 260¹ str. 5 d. įtvirtinta itin kvalifikuota analizuojamo nusikaltimo sudėtis. Aptarkime šiose BK dalyse įtvirtintus kvalifikuojančius požymius detaliau.

Nuo 2023 m. birželio 1 d. baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą reglamentuojantis naujas BK 260¹ str. įvedė baudžiamosios atsakomybės diferenciaciją pagal kontrabandos dalyko kiekį ir tikslo platinti buvimą. (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, tikslas yra vienas iš narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą kvalifikuojančių požymių. Mokslininkų teigimu, tikslas tai – su nusikalstamos veikos padarymu susiję asmens siekiai ir priežastys kodėl jis nusprendė padaryti nusikalstamą veiką (Piesliakas, 2009, p. 438). Tikslas BK 260¹ str. (1-3 d.) dispozicijoje išreiškiamas žodžiais „neturėdamas tikslo“ ir „turėdamas tikslą“. Taigi, baudžiamoji atsakomybė už narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą kyla dviem atvejais: neturint tikslo jų parduoti ar kitaip platinti (kontrabanda savo reikmėms) ir turint tokį tikslą.

Jei nustatoma, kad asmuo gabeno, siuntė narkotines ar psichotropines medžiagas turėdamas tikslą jas parduoti ar kitaip platinti – kontrabandos sudėtis bus kvalifikuota. Akivaizdu, kad įstatymų leidėjas ketinimus pačiam vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas vertina švelniau nei ketinimą jas parduoti ar kitaip platinti. Kontrabanda įvykdyta savo reikmėms reiškia, kad asmuo daro žalą tik sau (serga narkomanija ir vartoja šias medžiagas). Tuo tarpu pardavimo ir platinimo tikslas rodo, kad gali būti pakenkta

kitiems žmonėms. Šiuo atveju tikslą turi įrodyti byla inicijavusi pusė. Remiantis teismų praktika, sprendžiant, ar kaltininkas turėjo tikslą parduoti ar kitaip platinti narkotines ar psichotropines medžiagas, turėtų būti įvertintas šių medžiagų kiekis, jų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, paruoštų vartoti dozių skaičius, ar kaltininkas pats vartoja šias medžiagas, ar anksčiau jas yra platinęs ir pan. (Kauno apygardos teismo 2023 m. birželio 8 d. nuosprendis). Taigi, jei, sakykim, būtų rastos priemonės narkotinėms medžiagoms dozuoti, pavyzdžiui, plastikiniai užspaudžiami maišeliai, svarstyklės, vakuumatorius ir pan. (Kauno apygardos teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje), tai patvirtintų asmens tikslą parduoti ar platinti šias medžiagas.

Kitas narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą kvalifikuojantis požymis – didelis kiekis (BK 260¹ str. 4 d.). Pažymėtina, kad prof. dr. J. S. Pečkaitis šių medžiagų kiekį kvalifikuojančiu požymiu siūlė nustatyti dar 2013 m. (2013, p. 203). Tačiau praėjo net 10 m., kol narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekį, kaip kvalifikuojantį požymį, įtvirtino įstatymų leidėjas.

Atkreiptinas dėmesys, kad BK 260¹ str. 5 d. įtvirtintas itin kvalifikuotas narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos požymis – labai didelis minėtų medžiagų kiekis. Akivaizdu, kad jei gabenamas labai didelis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekis, tai kelia itin didelį pavojų visuomenei, kuris yra didesnis už kvalifikuotoje sudėtyje įtvirtintos veikos pobūdį.

Tiek dideli, tiek labai dideli narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekiai, kuriais remiantis kvalifikuojama narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda yra nustatyti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymu patvirtintose narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijose (toliau – Rekomendacijos, 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas). Šiose Rekomendacijose nurodyta, koks konkrečios medžiagos kiekis (daugiau kaip) laikomas nedideliu, dideliu ir labai dideliu. Pavyzdžiui, nedideliu kokaino kiekiu laikoma daugiau kaip 0,2 g., dideliu kiekiu – daugiau kaip 20 g., labai dideliu kiekiu – daugiau kaip 100 g. šios medžiagos. Aguonų ir jų dalių, išskyrus sėklas, nedideliu kiekiu laikoma daugiau kaip 100 g., dideliu kiekiu – daugiau kaip 10 kg., labai dideliu kiekiu – daugiau nei 50 kg. medžiagos. Kaip matome, skirtinga medžiaga, priklausomai nuo jos pavojingumo, vertinama skirtingai. Vienu atveju, pavyzdžiui 20 g. medžiagos pripažįstama dideliu kiekiu, kitu atveju, tai bus laikoma mažu kiekiu. Nepaisant to, narkotinių ar psichotropinių medžiagų rūšis, neturi įtakos šios nusikalstamos veikos kvalifikavimui.

Medžiagų kiekiai Rekomendacijose pateikti, jei nenurodyta kitaip, perskaičius į grynąją medžiagą (laisvosios bazės kiekį). Tai reiškia, kad kvalifikuojant narkotinių ar

psichotropinių medžiagų kontrabandą, remiamasi grynosios narkotinės ar psichotropinės medžiagos, o ne mišinio, darinio ar kt., į kurio sudėtį įeina narkotinės ar psichotropinės medžiagos, kiekiu. Tačiau, praktika rodo, kad neretai gabenamos ar siunčiamos negrynos narkotinės ar psichotropinės medžiagos, o jų mišiniai. Pavyzdžiui, vienoje byloje kontrabandos objektas buvo 618,45 g. baltos spalvos miltelių, kurių sudėtyje buvo 433,53 g. grynosios narkotinės medžiagos – kokaino ir 14 kg. 388 g. baltos spalvos miltelių, kurių sudėtyje buvo 5 kg. 775 g. psichotropinės medžiagos – amfetamino (Kauno apygardos teismo 2023 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, tik dalis mišinio sudarė grynas narkotines ar psichotropines medžiagas.

Tam, kad būtų nustatytas grynas medžiagos kiekis, ikiteisminį tyrimą atliekantys pareigūnai turi kreiptis į specialistus, kurie nustatytų (pateikdami išvadą) grynosios narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį, tyrimui pateiktos medžiagos mišinyje. Pavyzdžiui, vienu atveju specialistas nustatė, kad buteliuke pateikto skysčio masėje – 12,4905 g. yra 0,0031 g. grynosios psichotropinės medžiagos sintetinio kanabinoido MDMB-4-en-PINACA ir 0,0008 g. grynos psichotropinės medžiagos sintetinio kanabinoido 5-F-MDMB-PICA (Šiaulių apygardos teismo 2022 m. birželio 16 d.). Kadangi kontrabandos subjektas paprastai nežino, koks grynas medžiagos kiekis yra jo gabenamame mišinyje ar kitame produkte, darbo autorės manymu, jo tyčia yra nukreipta į viso gabenamo mišinio, darinio produkto svorį, kuriame yra tam tikras narkotinių ir psichotropinių medžiagų kiekis, o ne į šių medžiagų grynąjį kiekį. Šiuo atveju kyla abejonių dėl narkotinės ar psichotropinės medžiagos dydžio susiejimo su grynąja medžiaga, o ne pavyzdžiui, su paties mišinio, produkto ar pan. svoriu. Pavyzdžiui, užsakant mišinį internetu kontrabandos subjektas perka konkretaus svorio objektą – renkasi ar jam pirkti 10 g. ar 100 g.

Taip pat pastebėtina, kad ekspertinės įstaigos grynosios medžiagos kiekio nustatymo tyrimus atlieka tik iš ekspertinėje įstaigoje turimų medžiagų standartinių (pamatinių) pavyzdžių. Kadangi naujos narkotinės ir psichotropinės medžiagos civilinėje apyvartoje atsiranda labai greitai, be to, atsižvelgiant į ribotas ekspertinių įstaigų lėšas jas įsigyti, specialistai neturi galimybės nustatyti tam tikro narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekio mišinyje, darinyje ir pan. Pavyzdžiui, tokia situacija susiklostė vienoje baudžiamojoje byloje. Specialistas nurodė, kad dviejų pateiktų tyrimui skysčių sudėtyje yra psichotropinių medžiagų. Pirmame rasta EDMB-PINACA, 5-F-MDMB-PICA ir MDMB-4-en-PINACA, o antrame EDMB-PINACA ir 5-F-MDMB-PICA medžiagos. Tačiau jų kiekio specialistas nustatyti neturėjo galimybės, nes įstaigoje nebuvo šių medžiagų standartinių pavyzdžių (Šiaulių apygardos teismo 2022 m. birželio 16 d.). Kaip matome,

specialistas galėjo nustatyti tik tai, kokia medžiaga yra pateikta tyrimui, tačiau koks jos kiekis, nustatyti negalėjo. Atsižvelgiant į minėtus argumentus, galima teigti, kad baudžiamosios atsakomybės siejimas su gabenamų, siunčiamų narkotinių ar psichotropinių medžiagų mišinio, produkto ar pan. grynuoju kiekiu esančiu tame mišinyje, produkte ar pan. nėra visais atvejais veiksmingas.

Atkreiptinas dėmesys, kad skirtingai nei Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, tikslas, kaip narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą kvalifikuojantis požymis nėra išskiriamas. Tačiau kaip ir Lietuvoje, kvalifikuojančiu požymiu laikomas narkotinių ar psichotropinių medžiagų didelis kiekis (Estijos BK 184 str. 1 d., Latvijos BK 190¹ str. 2 d.).

Latvijoje narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiai nustatomi remiantis Baudžiamojo įstatymo įsigaliojimo ir taikymo tvarkos įstatymo 2 priede nustatytais neteisėtoje apyvartoje esančių narkotinių ir psichotropinių medžiagų dydžiais. Pavyzdžiui, nedideliu kiekiu laikoma daugiau kaip 0,01 g. kokaino, o dideliu – daugiau kaip 5 g. kokaino. Išdžiovintų aguonų ir jų dalių nedidelis kiekis – daugiau kaip 20 g., nedžiovintų – daugiau kaip 500 g., o didelis kiekis išdžiovintų – daugiau kaip 100 g., nedžiovintų – daugiau kaip 1,5 kg. (Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību, 1998). Akivaizdu, kad Lietuvoje ir Latvijoje tų pačių medžiagų (kokaino, aguonų ir jų dalių) dydis traktuojamas skirtingai. Kai Latvijoje dideliu kokaino kiekiu būtų laikoma, sakykim 6 g. kokaino, Lietuvoje toks kiekis būtų – mažas. Atitinkamai Latvijoje būtų konstatuojamas kvalifikuotas kontrabandos požymis, Lietuvoje – ne. Latvijoje ir Estijoje, kaip Lietuvoje, remiamasi grynosios narkotinės ar psichotropinės medžiagos, o ne mišinio, darinio ar kt. į kurio sudėtį įeina narkotinės ar psichotropinės medžiagos, kiekiu.

Pagal Estijos Narkotinių ir psichotropinių medžiagų bei jų pirmtakų (prekursorių) įstatymo 3 (1) str. 3 d. didelis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekis yra toks kiekis, kurio pakanka ne mažiau kaip dešimčiai asmenų apsvaiginti (1997). Tokiu didelio kiekio išaiškinimu remiasi ir teismų praktika. Pavyzdžiui, vienoje byloje 24 269 g. marihuanos laikyta dideliu kiekiu, nes 7,5 gramo šios medžiagos pakanka dešimčiai žmonių apsvaiginti. (Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi 23. detsember 2021 asjas). Kaip išaiškino Estijos Aukščiausiasis Teismas, koks tiksliai kiekis konkrečios narkotinės ar psichotropinės medžiagos yra pakankamas dešimčiai žmonių apsvaiginti, nustatoma atsižvelgus į specialisto išvadą (Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi kohtuotsus 13. novembril 2012 asjas). Taigi, kiekvienu individualiu atveju vertinama, kokio kiekio konkrečios medžiagos pakanka dešimties žmonių apsvaigimo faktui konstatuoti.

Nors visos trys analizuojamos šalys pripažįsta narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą kvalifikuojančiu požymiu šių medžiagų kiekį, nėra bendro sutarimo, koks narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekis yra mažas ar didelis. Todėl, tos pačios medžiagos kiekis skirtingose šalyse gali sukelti skirtingas pasekmes – vienoje šalyje kontrabanda bus kvalifikuota, kitoje bus taikoma paprasta šio nusikaltimo sudėtis.

Įdomu pastebėti, kad tiek Latvijoje (BK 190¹ str. 2 d.), tiek Estijoje (BK 183 str. 2 d. 1 p. ir 184 str. 2 d. 1 p.¹⁸) skirtingai nei Lietuvoje, kaip kvalifikuojantis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos požymis, išskiriamas nusikalstamos veikos padarymas bendrininkų grupėje. Latvijoje tik akcentuojama, kad bendrininkų grupė turi veikti iš anksto susitarus (BK 190¹ str. 2 d.). Kadangi narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda padaryta bendrininkaujant kelia didesnę pavojų visuomenei (veika organizuotesnė, sudėtingesnė, didesnio masto, turima daugiau išteklių ir pan.) nei nusikalstama veika padaryta pavieniui, darbo autorės manymu, stebina, kodėl Lietuvos įstatymų leidėjas bendrininkavimo nenumatė kvalifikuojančiu požymiu. Nors pagal Lietuvos BK 60 straipsnį bendrininkavimas pripažįstamas atsakomybę sunkinančia aplinkybe, prof. dr. J. S. Pečkaitis yra pasakęs, kad baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą būtina diferencijuoti pagal tai, ar ji padaryta bendrininkaujant ar ne (2013, p. 203). Pritartina šiai nuomonei, ir manytina, kad mūsų šalies įstatymų leidėjas bendrininkavimą turėtų pripažinti kvalifikuojančiu narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos požymiu.

Estijos BK, skirtingai nei Lietuvos ar Latvijos BK, įtvirtina ir dar vieną kvalifikuojantį požymį – nusikalstamos veikos pakartotinumą (BK 183 str. 2 d. 2 p., BK 184 str. 2 d. 2 p.¹⁹). Pakartotinumas reiškia, jog tam, kad asmens veika būtų kvalifikuota, jis turėtų jau būti bent kartą padaręs nusikalstamą veiką. Pakartotinėmis nusikalstamomis veikomis laikomos tame pačiame BK skyriuje, kaip ir aptariama nusikalstama veika, įtvirtintos nusikalstamos veikos. Tai – vagystė, plėšimas, narkotinių ar psichotropinių medžiagų įvežimas, išvežimas, siuntimas neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis įkalinimo įstaigoje. Vadinasi, jei asmuo padaro kitą nei aptartame skyriuje nusikalstamą veiką, ji nebus laikoma pakartotina.

Latvijoje ir Estijoje numatytos ir itin kvalifikuotos narkotinių ar psichotropinių medžiagų sudėtys. Tačiau veiką itin kvalifikuojantys požymiai – skirtingi.

¹⁸ Aut past. Estijoje esant nedideliame kiekiui taikomas BK 183 str. 2 d. 1 p., o dideliame kiekiui – BK 184 str. 2 d. 1 p.

¹⁹ Aut past. esant nedideliame ir dideliame kiekiui medžiagų.

Pagal Latvijos BK 190¹ str. 3 d. tai – organizuota grupė. Latvijos BK 21 str. paaiškinta, kad organizuota grupė yra daugiau kaip dviejų asmenų susivienijimas, sudarytas vienam ar keliems nusikaltimams bendrai daryti, kurio nariai iš anksto susitarę pasiskirsto pareigomis. Pavyzdžiui, vienoje baudžiamojoje byloje Latvijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda buvo įvykdyta organizuota grupe. Vienas, gyvenantis Bolivijoje asmuo organizavo didelio kiekio kokaino įgijimą, jos paruošimą gabenimui ir siuntimą iš Bolivijos į Latviją kroviniame konteineryje, kokainą slepiant specialiai įrengtose slėptuvėse. Kitas asmuo, būdamas Latvijoje kokaino įgijimą finansavo, organizavo jo gabenimą per Latvijos valstybės sieną ir užtikrino narkotinės medžiagos gabenimą į Rusiją. Trečiasis asmuo, būdamas Rusijoje, dalinai finansavo kokaino įsigijimą, organizavo didelio kiekio narkotinės medžiagos gabenimui iš Bolivijos į Rusiją tranzitu per Latvijos teritoriją bei organizavo neteisėtą kokaino pardavimą Rusijoje (Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2015. gada 28. aprīļa lēmums lietā). Kaip matome, organizuotos grupės padaryta nusikalstama veika kelia itin didelį pavojų. Tokios grupės veikla itin organizuota, struktūrizuota, suplanuota, suderinta, ji turi didelius finansinius pajėgumus, gali veikti net keliose valstybėse, todėl tokia veika gali sukelti neigiamų padarinių ne vienoje valstybėje. Todėl manytina, kad organizuotos grupės, kaip itin kvalifikuojančio požymio nustatymas narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos atveju yra logiškas ir pagrįstas.

Estijos BK 184 str. 2 (1) d. įtvirtinta itin kvalifikuota narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda, numatant didelės turtinės naudos siekimo požymį. Kaip išaiškino Estijos Aukščiausiasis teismas, didelė turtinė nauda yra piniginė suma viršijanti 100 Estijos minimalių mėnesinių atlyginimų (toliau –MMA). Kadangi 2024 m. minimalus mėnesinis atlyginimas yra 820 Eur. (Miinimumpalk ja keskmine palk Eestis, 2024), vadinasi, šiuo metu, didelė turtinė nauda bus viršijanti 82 000 Eur. sumą.

Apibendrinant, narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą kvalifikuojančiu požymiu Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje laikomas didelis šių medžiagų kiekis, kuris nustatomas atsižvelgiant į grynosios medžiagos kiekį. Visgi šalyse nėra bendro sutarimo koks konkrečios narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekis yra didelis. Todėl toks pat, tokios pačios medžiagos kiekis, skirtingose šalyse, gali būti laikomas ir nedideliu ir dideliu. Atitinkamai tai gali lemti, ar nusikalstamos veikos sudėtis kvalifikuota ar paprasta. Kadangi kontrabandos subjekto tyčia dažniausiai yra nukreipta į narkotinės ar psichotropinės medžiagos mišinį, produktą ar pan., o ne į pačios narkotinės ar psichotropinės medžiagos grynąjį kiekį, be to grynosios medžiagos kiekio ekspertinis tyrimas (Lietuvoje) negalimas be standartinių pavyzdžių, kurių praktikoje stokojama, baudžiamosios atsakomybės

siejimas su gabenamų, siunčiamų narkotinių ar psichotropinių medžiagų mišinio, produkto ar pan. grynuoju kiekiu esančiu tame mišinyje, produkte ar pan. nėra visais atvejais veiksmingas. Išanalizuotose šalyse įtvirtinti ir kiti narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą kvalifikuojantys požymiai. Vienintelė Lietuva, kaip kvalifikuojantį požymį išskiria tikslą narkotines ar psichotropines medžiagas parduoti ar kitaip platinti. Estijoje kvalifikuojančiu požymiu laikomas nusikaltimo pakartotinumasis. Tiek Latvijoje, tiek Estijoje kvalifikuojančiu požymiu įtvirtintas narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos padarymas bendrininkų grupėje. Atsižvelgiant į tai, kad šis nusikaltimas padarytas bendrininkaujant kelia didesnę pavojų visuomenei, įstatymų leidėjui siūlytina apvarstyti galimybę bendrininkavimą numatyti kvalifikuojančiu požymiu. Visos trys šalys numato skirtingus itin klasifikuotos narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos požymius. Lietuvoje tai – labai didelis kontrabandos kiekis, Latvijoje – organizuota grupė, Estijoje – didelė turtinė nauda (viršijanti 100 Estijos MMA).

3. NARKOTINIŲ AR PSICHOTROPINIŲ MEDŽIAGŲ KONTRABANDOS BAUDŽIAMUMAS

Teisės normos kūrėjas, siekdamas, kad jo suformuluota privalomo elgesio taisyklė veiktų, tai garantuoja prievarta – už taisyklės pažeidimą nustatydamas teisinės sankcijas (Lastauskienė et al., 2020, p. 88). Tuo tikslu BK 260¹ str. normos sankcijoje ir yra įtvirtintos bausmės, kurios pagal BK 41 str. 1 d. yra valstybės prievartos priemonės, skiriamos teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui. Toliau šiame skyriuje bus analizuojama kokios konkrečios bausmės Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje yra skiriamos už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, aiškinamasi, kuo jos skiriasi. Bus lyginami ir skiriamų bausmių dydžiai analizuojamose šalyse. Atsižvelgiant į Lietuvos teismų praktiką bus tiriami bausmių skyrimo ypatumai.

3.1. Bausmių rūšys

Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje už paprastos ir kvalifikuotos ir itin kvalifikuotos sudėties narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, taikomos kelios bausmių rūšys (žr. į 1 lentelę).

1. lentelė. Už visų sudėčių narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą taikomos bausmių rūšys Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje

Lietuva	Latvija	Estija
	Viešieji darbai (pagrindinė sudėtis)	
Bauda (pagrindė, kvalifikuota sudėtys)	Bauda (pagrindinė sudėtis)	Piniginė bausmė (pagrindinė sudėtis)
Laisvės apribojimas (pagrindinė sudėtis)		
Areštas (pagrindinė, kvalifikuota sudėtys)	Areštas (pagrindinė sudėtis)	
	Probacijos priežiūra (pagrindinė sudėtis)	

Terminuotas laisvės atėmimas (pagrindinė, kvalifikuota, itin kvalifikuota sudėtis)		
		Laisvės atėmimas iki gyvos galvos (itin kvalifikuota sudėtis)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos BK normomis, reglamentuojančiomis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą.

Kaip matome iš pateiktos lentelės, visose trijose valstybėse už pagrindinės sudėties narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą gali būti skiriama bauda (piniginė bausmė²⁰). Lietuvoje bauda gali būti skiriama ir už BK 260¹ str. 2 d. įtvirtintą kvalifikuotą nusikaltimą.

Kaip vienas iš pagrindinių narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos valdymo būdų, pripažįstamų Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje yra ir terminuotas laisvės atėmimas, realizuojamas izoliuojant nusikaltimą padariusius asmenis nuo likusios visuomenės dalies, apgyvendinant juos specialiose institucijose – laisvės atėmimo vietose. Terminuotas laisvės atėmimas, kaip griežčiausia bausmė už visų sudėčių kontrabandą yra numatytas tik Lietuvoje ir Latvijoje. Estijoje, už itin kvalifikuotą kontrabandą gali būti skiriamas ir ne tik terminuotas, tačiau ir laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Tokiu būdu, iš visų trijų valstybių, Estijoje, už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, taikoma pati griežčiausia bausmės rūšis. Laisvės iki gyvos galvos atėmimas reiškia, kad visuomenei pavojingas asmuo yra atskiriamas nuo jos visam laikui. Ir nors ši bausmė nepažeidžia prigimtinių žmogaus teisės į gyvybę – galimybės išeiti į laisvę neturėjimas laikomas kankinimu, Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Konvencijos 3 str. prasme (Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Vinter ir kt. prieš Jungtinę Karalystę*). Dėl to, Estijos baudžiamojoje teisėje nuteistiesiems iki gyvos galvos užtikrinama galimybė kreiptis dėl bausmės sušvelninimo, t. y. laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės pakeitimo terminuoto laisvės atėmimo bausme (Estijos BK 77 str.).

²⁰ Aut. past. čia dera paaiškinti, kad Estijoje piniginė bausmė (angl. pecuniary punishment), skiriama tik už nusikaltimus, o už baudžiamuosius nusižengimus skiriama tik bauda (angl. fine) (Estijos BK 3 str. 3 ir 4 d.). Taigi piniginė bausmė ir bauda – dvi atskiros bausmės. Viena skiriama tik už nusikaltimą, kita tik už – baudžiamąjį nusižengimą. Kadangi narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabanda yra nusikaltimas (Estijos BK 4 str.) mūsų nagrinėjamu atveju aktuali bus piniginės bausmės kategorija. Visgi savo esme piniginės bausmės ir baudos sąvokos yra tapačios, nes reiškia, kad asmeniui padariusiam baudžiamąjį nusižengimą arba nusikaltimą skiriamas nustatytas piniginio pobūdžio atlygis. Tiesiog tokiu būdu šioje šalyje atibojamas baudžiamasis nusižengimas ir nusikaltimas. Remiantis tuo, darbo autorės manymu, baudos bausmę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą taikomą Lietuvoje ir Latvijoje galima prilyginti Estijoje taikomai piniginei bausmei.

Taigi, dėl baudos ir terminuoto laisvės atėmimo bausmių skyrimo už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą analizuojamos valstybės laikosi vieningos pozicijos. Tuo tarpu dėl kitų bausmių skyrimo valstybių pozicijos išsiskiria. Daugiausia alternatyvių bausmių rūšių už pagrindinės sudėties narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą numato Latvija. Šioje šalyje, be baudos ir terminuoto laisvės atėmimo bausmės, skiriami viešieji darbai, areštas ir probacijos priežiūra. Lietuvoje, be baudos ir terminuoto laisvės atėmimo bausmės, už pagrindinės sudėties kontrabandą, gali būti skiriama laisvės apribojimo ir arešto bausmė. Laisvės apribojimo bausmės nenumato Latvija, o arešto bausmės nenumato Estija. Tačiau pastaroji valstybė, kaip jau minėta, už itin kvalifikuotą nusikaltimą numato laisvės atėmimą iki gyvos galvos.

Pati švelniausia bausmės rūšis – viešieji darbai už narkotinių ar psichotropinių medžiagų pagrindinės sudėties kontrabandą, numatyta tik Latvijoje. Nors mūsų šalies BK už analizuojamą nusikalstamą veiką viešųjų darbų bausmės nenumato, darbo autorės manymu, vertėtų apsvarstyti ir viešųjų darbų skyrimo galimybę (už pagrindinę sudėtį). „Tyrimai rodo, kad viešieji darbai, kurie pakeičia trumpą laisvės atėmimo bausmę, yra efektyvesnė bausmė nei reali laisvės atėmimo bausmė“ (Kuo ilgesnis įkalinimas, tuo sunkesnė įkalinimų...2015). Tačiau analizuojant Lietuvos teismų pateiktus statistinius duomenis galima pastebėti, kad iš visų bausmių rūšių, skirtų Lietuvoje 2019 – 2023 m. viešieji darbai skirti rečiausiai (Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2019, p. 17, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2020, p. 18, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2021, p. 18, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2022, p. 20, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2023, p. 20). Tai rodo, kad mūsų šalyje viešieji darbai, kaip alternatyvi bausmė, nėra pakankamai išnaudojama. Atsižvelgiant į tai, viešuosius darbus būtų galima skirti už BK 260¹ 1 d. numatytą nesunkų (pagal BK 11 str. 3 d.) nusikaltimą.

Atskirai dera aptarti bausmes taikomas juridiniams asmenims. Estijoje pinigine bausmė yra vienintelė bausmės rūšis, kuri gali būti skirta juridiniams asmenims (BK 183 str. 3 d. ir 184 str. 3 d.). Lietuvos BK 260¹ str. sankcijoje konkrečios, juridiniams asmenims skiriamos bausmės nėra nurodytos. Vadovaujantis BK 43 str. 4 d., jas skiria teismas, remdamasis juridiniams asmenims skiriamų bausmių sąrašu. Juridinis, skirtingai nei fizinis asmuo, negali patirti fizinių, emocinių kančių (kaip bausmės išraiškos), taigi jis negali būti areštuotas, įkalinamas ar pan., todėl juridiniams asmenims BK 43 str. 1 d. numatytos specialios bausmės: bauda, juridinio asmens veiklos apribojimas bei juridinio asmens likvidavimas. Taigi Lietuvoje, skirtingai nei Estijoje, teismas gali skirti platesnį sąrašą bausmių juridiniams asmenims.

Analizuojant Lietuvos, Latvijos ir Estijos BK normas, reglamentuojančias baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, galima pastebėti, kad visose šalyse bausmės diferencijuojamos atsižvelgiant į šios nusikalstamos veikos pavojingumą. Pavyzdžiui, bauda (piniginė bausmė) nėra skiriama už itin kvalifikuotas nusikalstamas veikas, arba labai ilgą trukmės terminuotas laisvės atėmimas nėra skiriamas už pagrindinės sudėties kontrabandą. Šiuo atveju galima sutikti su prof. dr. V. Piesliako išreikšta nuomone, kad visuomenė visiškai pritaria įstatymų leidėjo suformuotai nuostatai, numatančiai, kad kuo sunkesnė nusikalstama veika, tuo griežtesnė bausmė nusikaltimą padariusiam asmeniui (2008, p. 2). Teismai skirdami bausmes atsižvelgia į bylos aplinkybes, kaltininko asmenybę. Pavyzdžiui, ar kaltininkas neteistas, dirba (mokosi), gailisi padaręs nusikaltimą ir pan. (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis).

Apibendrinant, Lietuvos, Latvijos ir Estijos baudžiamųjų įstatymų analizė leidžia teigti, kad už visų sudėčių narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, šiose šalyse, skiriamos skirtingos bausmių rūšys. Plačiausią sąrašą bausmių įtvirtina Latvijos BK, siauriausią – Estijos BK. Lietuva laikosi vidurinės pozicijos. Latvija, už pagrindinę kontrabandos sudėtį, numato švelniausią bausmę (viešieji darbai), o Estija už itin kvalifikuotą nusikaltimą įtvirtina griežčiausią bausmę (laisvės atėmimas iki gyvos galvos). Lietuvoje, skirtingai nei Estijoje, teismas gali skirti platesnį sąrašą bausmių, pritaikytų juridiniams asmenims. Visose šalyse skiriama bauda (piniginė bausmė) ir terminuotas laisvės atėmimas, bausmės diferencijuojamos atsižvelgiant į šios nusikalstamos veikos pavojingumą. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos BK 260¹ str. 1 d. įtvirtintas nesunkus nusikaltimas bei atsižvelgiant į valstybės siekį už nusikaltimus taikyti alternatyvias laisvės atėmimui bausmes, siūlytina praplėsti bausmių sąrašą narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą reglamentuojančio straipsnio 1 d. sankcijoje įtvirtinant viešuosius darbus.

3.2. Bausmių dydžiai

Toliau dera aptarti Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje už narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą skiriamus bausmių dydžius. Pirmiausia aptarsime skiriamų baudų dydžius.

Lietuvoje už pagrindinės ir kvalifikuotos sudėties narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą (BK 260¹ str. 1 ir 2 d.) numatyti skirtingi baudos dydžiai. Remiantis BK 11 str. 3 ir 4 d., narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos nusikaltimas, numatytas BK 260¹ str. 1 dalyje – nesunkus, o BK 260¹ str. 2 d. numatytas nusikaltimas –

apysunkis. Tai, pagal BK 47 str. 2 – 3 d. reiškia, kad už nesunkų nusikaltimą gali būti paskirta – nuo 50 iki 2 000 MGL dydžio bauda, o už apysunkį nusikaltimą – nuo 100 iki 4 000 MGL dydžio bauda. Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą (2014 m. lapkričio 5 d. nutarimas dėl..., 2024) minimalus gyvenimo lygis (toliau – MGL)²¹ Lietuvoje yra 55 Eur. Vadinasi, už nesunkų nusikaltimą gali būti skiriama nuo 2 750 Eur. iki 110 000 Eur. bauda. O už apysunkį nusikaltimą skiriama nuo 5 500 Eur. iki 220 000 Eur. bauda. Remiantis teismų praktika, paprastai skiriamos vidutinio dydžio baudos (pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2023 m. birželio 15 d. nuosprendis, Šiaulių apygardos teismo 2022 m. birželio 16 d. nuosprendis, Kauno apygardos teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nuosprendis, Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 10 d. nuosprendis ir kt.).

Atkreiptinas dėmesys, kad nors iki BK 260¹ str. įsigaliojimo bauda už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą BK 199 str. 4 d. sankcijoje kaip bausmės rūšis nebuvo numatyta²² – teismai, pasinaudodami BK 53 str. 3 d.²³, ją taikė. Pavyzdžiui, baudą vietoj numatyto laisvės atėmimo teismas skyrė Nyderlandų piliečiui, kuris gyvendamas Lietuvoje iš Nyderlandų atsisiuntė 1,9779 g. kanapių (antžeminių dalių) asmeniniam vartojimui. Jis nebuvo tikras ar siųstis šias medžiagas į Lietuvą yra legalu. Kanapes Nyderlanduose vartojo retais atvejais, stresui valdyti. Teismas motyvavo, kad minėtos narkotinės medžiagos Nyderlandų karalystėje yra legalizuotos. Pavyzdžiui, kaltinamojo gimtojoje valstybėje požiūris į lengvų narkotikų vartojimą yra itin liberalus, be to, kaltinamasis neturėjo piktavališkų kėslų tokia medžiaga piktnaudžiauti. Todėl sprendė, kad kaltinamajam netikslinga skirti inkriminuojamų nusikalstamų veikų sankcijose numatytą bausmių, susijusių su laisvės atėmimu. Tokios bausmės paskyrimas reikštų nehumaniškos, neteisingos ir aiškiai per griežtos bausmės paskyrimą. Tokia bausmė ne tik nepašalintų neteisėto elgesio priežasčių, o galimai atvirkščiai – neigiamai paveiktų jo elgesį, sveikatą, požiūrį į teisę, moralės normas ir tuo grindžiamus visuomeninius santykius. Todėl kaltininkui skirta bauda, nustatant jos dydį, žemesnį nei BK 47 str. 3 d. 4 p. numatytas minimalus skiriamos baudos dydis už sunkų nusikaltimą, tai yra 60 MGL (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis). Naujo BK 260¹ str. sankcijoje įtvirtinus bausmės baudos skyrimo už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą galimybę, teismai už nesunkius nusikaltimus gali skirti baudą (žinoma, ir kitą bausmę)

²¹ Įdomu pastebėti, kad MGL sąvoka buvo pakeista dar 2009 m. ir dabar vadinama bazinės socialinės išmokos dydžiu (BSI), tačiau BK palikta MGL kategorija (Vyriausybės nutarimas dėl bazinės socialinės ...2009). Todėl kyla tam tikras sąvokų nesuderinamumas.

²² Aut. past. Buvo numatyta tik laisvės atėmimo bausmė.

²³ Pagal BK 53 str. 3 d. jeigu straipsnio sankcijoje numatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui, teismas, vadovaudamasis bausmės paskirtimi, gali motyvuotai paskirti švelnesnę bausmę.

nesiremdami jokiais išimtimis. Tai ypač aktualu, kai narkotines ar psichotropines medžiagas nedideliais kiekiais, asmeniniam vartojimui, siunčiasi jaunimas²⁴. Pastebėtina, kad Lietuva siekia kuo dažniau taikyti bausmes nesusijusias su laisvės atėmimu²⁵. Taigi, darbo autorės nuomone, baudos, kaip vienos iš bausmių numatymas BK 260¹ str. – teisingas įstatymo leidėjo sprendimas.

Latvijoje bauda gali būti skiriama tik pagal Latvijos BK 190¹ str. 1 d., t. y. už pagrindinės sudėties narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą. Šioje dalyje įtvirtintas nusikaltimas, remiantis BK 7 str. 4 d. 3 p. – sunkus. Atitinkamai už sunkų nusikaltimą, kuriam numatyta ne ilgesnė nei penkerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal Latvijos BK 41 str. 2 d. 3 p. gali būti skiriama nuo 5 iki 2000 Latvijoje nustatytų MMA dydžio bauda. Kadangi MMA Latvijoje yra 700 Eur. (Minimālā darba alga Latvijā...), vadinasi, gali būti skiriama nuo 3 500 Eur. net iki 1,4 mln. Eur. bauda.

Estijoje pinigine bausmė gali būti skiriama už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą numatytą BK 183 str. 1 ir 2 d., t. y. už paprastos sudėties kontrabandą ir už nedidelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą padarytą pakartotinai arba bendrininkų grupėje. Šie nusikaltimai, pagal Estijos BK 4 str. 3 d. yra antrojo laipsnio (už pirmojo laipsnio narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą bausmė nėra skiriama²⁶). Pagal Estijos BK 44 str. 1 d. už nusikalstamą veiką teismas gali skirti pinigine bausmę nuo 30 iki 500 dienos tarifų (angl. *daily rates*). Kaip nurodyta BK 44 str. 2 d., teismas apskaičiuoja pinigines bausmės dienos tarifą pagal nusikaltimą padariusio asmens vidutinės dienos pajamas. Teismas, dėl ypatingų aplinkybių, gali sumažinti dienos tarifą arba, atsižvelgdamas į nusikaltimą padariusio asmens pragyvenimo lygį, gali padidinti dienos tarifą. Tačiau, taikomas dienos tarifas negali būti mažesnis už minimalią dienos tarifą, kurio dydis yra 10 Eurų. Pagal BK 44 str. 3 d. vidutinės dienos pajamos apskaičiuojamos pagal pajamų mokesčiu apmokestinamąsias pajamas, kurias kaltininkas gavo per metus, einančius prieš metus, kuriais kaltininkui buvo iškelta baudžiamoji byla, arba, jeigu duomenų apie tokius metus nėra, per metus prieš tokius metus, atėmus pelno mokesť. Taigi, jei pavyzdžiui, minimalus dienos tarifą – 10 Eur. ir būtų paskirta maksimali pinigine bausmė – 500 dienos tarifų, pinigine bausmė būtų 5 000 Eur. Estijos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad jei asmuo neturi pajamų (pavyzdžiui, yra

²⁴ Aut past. Kaip jau minėta, tokie atvejai pastaraisiais metais yra itin dažni.

²⁵ Pavyzdžiui, per pastaruosius penkerius metus bauda – dažniausiai skiriama bausmė, kuri laisvės atėmimo bausmę išstūmė į antrą poziciją (Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2019, p. 17, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2020, p. 18, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2021, p. 18, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2022, p. 20, Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai, 2023, p. 20). Terminuoto laisvės atėmimo bausmė iki 2017 m. buvo dažniausiai teismų skiriama bausmė (Aiškinamasis raštas dėl BK 156, 167, 178..., 2018).

²⁶ Aut. past. Pirmojo laipsnio nusikaltimai atitinka sunkių ir itin sunkių nusikaltimų kategoriją, o antrojo – sunkių ir apysunkių.

bedarbis) ar turi finansinių sunkumų (banko paskolos, kitos skolos) piniginę bausmę jam skirti nėra tikslinga (Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi kohtuotsus 25. veebruar 2008 asjas). Tokiu būdu skiriama BK sankcijoje numatyta alternatyvi bausmė. Kaip matome, Estijoje, skirtingai nei Lietuvoje ar Latvijoje, nėra nurodyta kokio konkrečiai dydžio pinigine bausmė gali būti skirta narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą padariusiam asmeniui. Taigi, piniginės bausmės dydis yra labiau individualizuojamas.

Kaip matome, Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje numatyti skirtingi baudų (piniginių bausmių) dydžiai, kurie apskaičiuojami remiantis skirtingais pragyvenimo lygį atspindinčiais standartais. Lietuvoje tai – MGL, Latvijoje MMA, o Estijoje – dienos tarifas. Tokiu būdu bausmių už narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą dydžiai labai skirtingi. Didžiausia bauda iš visų trijų šalių gali būti skiriama Latvijoje (net 1,4 mln. Eur.).

Toliau tikslinga paanalizuoti visose trijose šalyse skiriamos terminuotos laisvės atėmimo bausmės dydžius (žr. į 2 lentelę).

2. lentelė. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje už narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą skiriamų terminuotų laisvės atėmimo bausmių dydžiai

Lietuva	Latvija	Estija
Už nesunkų nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas iki 2 m. (BK 260 ¹ 1 d.)	Už sunkų nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas iki 5 m. (BK 190 ¹ str. 1 d.)	Už antrojo laipsnio nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas iki 3 m. (BK 183 str. 1 d.)
Už apysunkį nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas iki 4 m. (BK 260 ¹ 2 d.)	Už ypač sunkų nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas iki 12 m. (BK 190 ¹ str.1 -2 d.)	Už antrojo laipsnio nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas iki 5 m. (BK 183 str. 2 d.)
Už sunkų nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas nuo 2 iki 10 m. (BK 260 ¹ 3 d.)	Už ypač sunkų nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas iki 12 m. (BK 190 ¹ str.1 -3 d.)	Už pirmojo laipsnio nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas nuo 1 iki 10 m. (BK 184 str. 1 d.)
Už sunkų nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas nuo 4 iki 12 m. (BK 260 ¹ 4 d.)		Už pirmojo laipsnio nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas nuo 3 iki 15 m. (BK 184 str. 2 d.)
Už labai sunkų nusikaltimą skiriamas laisvės atėmimas		Už pirmojo laipsnio nusikaltimą skiriamas

nuo 10 iki 18 m. (BK 260 ¹ 5 d.)	laisvės atėmimas nuo 6 iki 20 m. (BK 184 str. 2 (1) d.)
---	---

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Lietuvos, Latvijos ir Estijos BK normomis, reglamentuojančiomis narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą.

Remiantis lentele, galima pastebėti, kad už pagrindinės sudėties narkotinių ar psichotropinių medžiagų sudėties kontrabandą maksimali laisvės atėmimo bausmė Lietuvoje yra 2 m., Latvijoje – 5 m., o Estijoje – 3 m. laisvės atėmimo. Taigi, Lietuvoje baudžiama švelniausiai, o Latvijoje – griežčiausiai. Estijoje, palyginus su Lietuva ir Latvija laikomasi vidutinio požiūrio į terminuotos laisvės atėmimo bausmės griežtumą. Manytina, kad ypač griežtą Latvijos požiūrį lemia tai, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda, net įtvirtinta pagrindinėje sudėtyje, laikoma sunkiu nusikaltimu (BK 7 str. 4 d. 3 p.). Tuo tarpu Lietuva ir Estija narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą, įtvirtintą pagrindinėje sudėtyje, laiko nesunkiu (Lietuvos BK 11 str. 3 d.) arba antro laipsnio nusikaltimu (Estijos BK 4 str. 1 d.). Atitinkamai, bausmės yra švelnesnės. Net už apysunkį nusikaltimą, įtvirtintą Lietuvos BK 260¹ 2 d., skiriama iki 4 m. laisvės atėmimo bausmė, t. y. 1 m. mažesnė bausmė nei už Latvijos BK pagrindinės sudėties nusikaltimo laisvės atėmimo bausmę.

Už sunkius (pirmojo laipsnio) kvalifikuotus nusikaltimus, Lietuvoje ir Estijoje numatyti dveji bausmių dydžiai, t. y. pagal BK 260¹ 3 d. baudžiama laisvės atėmimu nuo 2 iki 10 m., o pagal BK 260¹ 4 d. – laisvės atėmimu nuo 4 iki 12 m. Estijoje pagal BK 184 str. 1 d. skiriamas laisvės atėmimas nuo 1 iki 10 m., o pagal BK 184 str. 2 d. skiriamas laisvės atėmimas nuo 3 iki 15 m. Latvijoje maksimali bausmė už sunkų kvalifikuotą nusikaltimą, tokia pat kaip ir Lietuvoje – iki 12 metų laisvės atėmimo (BK 190¹ str.1 - 2 d.). Matome, kad griežčiausia terminuota laisvės atėmimo bausmė – skiriama Estijoje ir gali trukti net iki 15 m.

Už itin kvalifikuotą narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą griežčiausiai baudžiama taip pat Estijoje. Numatytas laisvės atėmimas nuo 6 – 20 m. (BK 184 str. 2 (1) d.). Lietuvoje maksimali bausmė 2 m. trumpesnė. Pagal BK 260¹ 5 d. skiriama nuo 10 iki 18 m. laisvės atėmimo bausmė. Tuo tarpu Latvijoje ši bausmė švelniausia – iki 12 m. laisvės atėmimo (BK 190¹ str.1 -3 d.).

Palyginus terminuotų laisvės atėmimo bausmių dydžius, galima teigti, kad Estija taiko griežčiausiais bausmes, Latvija – švelniausias, o Lietuva laikosi vidurinės pozicijos, bausmių griežtumo kontekste.

Atkreiptinas dėmesys kad nuo 2023 m. birželio 1 d. įsigaliojusiu BK 260¹ str. Lietuvoje bausmių griežtumas pradėjo diferencijuotis atsižvelgiant į tikslo parduoti ar platinti buvimą ir narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekį. Mažais kiekiais gabenamoms prekėms be tikslo jas platinti bausmės sušvelnėjo, bet dideliais kiekiais gabenamoms medžiagoms – sugriežtėjo. Remiantis minėtasi pakeitimais ir BK 3 str. 2 d., numatančia, kad „veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, Pavyzdžiui, taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims“, nuteistieji ėmė kreiptis į teismus su prašymais perkvalifikuoti nusikalstamas veikas, paskirti už jas švelnesnes bausmes arba skirti švelnesnes galutines subendrintas bausmes.

Pavyzdžiui, Z. G. už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą pripažintas kaltu pagal BK 199 str. 4 d. ir jam taikytinos BK 54 str. 3 d. nuostatos ir paskirta 1 m. 6 mėn. laisvės apribojimo bausmė. Tuo metu galiojusi BK 199 str. 4 d. numatė, kad kaltininkas gali būti baudžiamas laisvės atėmimu nuo 3 iki 10 metų. Pagal naują BK 260¹ 1 d. (įsigaliojusią apeliacinio proceso metu) numatyta, kad asmuo baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Taigi, naujai įsigaliojusios BK 260¹ str. 1 d. numato švelnesnę laisvės atėmimo bausmę, taip pat numatytos ir alternatyvios bausmės, o tai švelnina Z. G. teisinę padėtį. Esant šiai teisinei situacijai pripažinta, kad baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią. Atitinkamai paskirta bausmė sušvelninta, paskiriant 1 m. 3 mėn. laisvės apribojimo bausmę (Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje). Kitoje byloje Ž. K. nusikalstamą veiką iš BK 199 str. 4 d. perkvalifikavus į BK 260¹ str. 2 d. vietoje 3 m. paskirta 2 m. laisvės atėmimo bausmė (Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 30 d. nuosprendis).

Visgi didelė dalis nuteistųjų į teismus, remdamiesi BK 3 str. 2 d. kreipiasi nepagrįstai. Remiantis BK 3 str. 3 d. „baudžiamasis įstatymas, nustatantis veikos nusikalstamumą, griežtinantis bausmę arba kitaip sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, neturi grįžtamosios galios“. Tai reiškia, kad griežtesnė baudžiamoji atsakomybė, pasikeitus baudžiamajam įstatymui, negali būti taikytina. Žinoma, šiuo atveju negali būti taikoma ir švelnesnė baudžiamoji atsakomybė, nes naujos įstatymo normos to nenumato. Pavyzdžiui, B. J. padaryta nusikalstama veika, kuri tuo metu kvalifikuota pagal BK 199 str. 2 d. (2007 BK redakcija), kurios sankcija numatė laisvės atėmimą nuo 3 iki 10 m. nebuvo perkvalifikuota ir 11 m. paskirta bausmė nebuvo sušvelninta, nes pagal BK 260¹ numatyta

sankcija yra griežtesnė – numatyta vienintelė bausmės rūšis – laisvės atėmimas nuo 10 iki 18 m. (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Matome, kad aptartu atveju teisinio pagrindo perkvalifikuoti jo nusikalstamą veiką ir taikyti švelnesnę bausmę nebuvo. Panašių, nepagrįstų reikalavimų teismų praktikoje apstu.²⁷ Akivaizdu, kad tai padidino teismų darbo krūvį.

Analizuojamame kontekste pažymėtina, kad pagal Lietuvos BK 260¹ str. 7 d. galimas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo savanoriškai atiduoda sveikatos priežiūros įstaigai nedidelį kiekį narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos, kurią gabeno neturėdamas tikslo platinti. Šiuo atveju sudarytos sąlygos baudžiamosios atsakomybės išvengti asmenims, kurie narkotines ar psichotropines medžiagas siuntėsi savo reikmėms. Savanoriškas atidavimas bus pripažįstamas, kai asmuo savo laisva valia ir turėdamas galimybę jomis disponuoti kreipiasi į sveikatos priežiūros įstaigą. Atitinkamai savanorišku atidavimu nebūtų galima laikyti narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos atidavimo, kai asmuo sužino apie dėl šio nusikaltimo pradėtą ikiteisminį tyrimą. Nei Latvijoje, nei Estijoje panašaus pobūdžio normos nėra įtvirtintos.

Apibendrinant, analizuojamose šalyse baudų (piniginių bausmių) dydžiai skiriasi, nes apskaičiuojami remiantis skirtingais pragyvenimo lygį atspindinčiais standartais. Estijoje bausmių dydžiai labiausiai individualizuojami. Didžiausias baudos dydis taikomas Latvijoje. Terminuotos laisvės atėmimo bausmės dydis visose šalyse priklauso nuo skirtingos nusikalstamų veikų sudėties (pagrindinės ir kvalifikuotos) konstrukcijos ir nuo narkotinių arba psichotropinių medžiagų kontrabandos sunkumo. Latvijoje terminuotos laisvės atėmimo bausmės – švelniausios, Estijoje – griežčiausios. Lietuva laikosi vidurinės pozicijos. Lietuvoje yra sudarytos sąlygos baudžiamosios atsakomybės išvengti asmenims, kurie narkotines ar psichotropines medžiagas siuntėsi savo reikmėms. Teismų praktikos analizė atskleidė, kad didelė dalis nuteistųjų, prašydami švelninti jiems paskirtą bausmę dėl BK 260¹ str. naujausių pakeitimų, į teismus kreipiasi nepagrįstai.

²⁷ Pavyzdžiui, Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 11 d. nuosprendis, Šiaulių apygardos teismo 2024 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje.

IŠVADOS

1. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos rūšinis objektas Lietuvoje – disponavimo šiomis medžiagomis tvarka, o tiesioginis – visuomenės saugumas. BK 260¹ str. įtvirtinta narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimo sąvoka apima ir šių medžiagų siuntimą. Naujų narkotinių ar psichotropinių medžiagų įtraukimas į sąrašus tik 3 kartus per metus, sudaro prielaidas naujų medžiagų patekimo į Lietuvą nebaudžiamumui. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje įtvirtinti narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašai nėra tapatūs. Dėl to galima situacija, kai tos pačios narkotinės ar psichotropinės medžiagos gabenimas vienoje šalyje – kontrabanda, kitoje – ne.

2. Lietuvoje narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą įvykdo ir jaunesni nei 16 m. asmenys, bet baudžamoji atsakomybė kyla tik sulaukus nurodyto (16 m.) amžiaus. O Estijoje ir Latvijoje baudžiamasis amžius už analizuojamą nusikalstamą veiką yra 14 m. t. y. 2 m. žemesnė riba nei Lietuvoje. Lietuvoje per pastaruosius 5 m., baudžamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą juridiniams asmenims netaikyta. Nors pagal esamą Lietuvos teisinį reglamentavimą, analizuojama nusikalstama veika yra tik tyčinė, galima situacija, kai ji gali būti padaryta ir dėl neatsargumo. Lietuvoje baudžamoji atsakomybė už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą ją siunčiant, neturėtų būti taikoma asmeniui, neturint tikslių duomenų, patvirtinančių, kad jis pats pirkė ir pats sumokėjo už tam tikras medžiagas.

3. Lietuvoje analizuojamą veiką kvalifikuojantys požymiai yra susieti su kontrabandos dalyko kiekiu ir tikslo platinti buvimu. Baudžiamosios atsakomybės Lietuvoje siejimas su gabenamų narkotinių ar psichotropinių medžiagų mišinio, produkto ar pan. grynuoju kiekiu nėra visais atvejais veiksmingas. Kartais Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje skirtingas tokios pačios narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekis yra laikomas nedideliu ir dideliu. Todėl gali susiklostyti situacija, kai už tokios pat medžiagos tokio paties kiekio kontrabandą vienoje šalyje taikoma griežtesnė baudžamoji atsakomybė nei kitoje. Dėl didesnio pavojaus visuomenei, Estija ir Latvija, skirtingai nei Lietuva, kaip kvalifikuojantį narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos požymį, numato nusikaltimo padarymą bendrininkų grupe.

4. Lietuvoje, palyginus su Latvija ir Estija, skiriamų bausmių už narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandą terminuotų griežtumas – vidutinis. Šiuo metu didelė dalis nuteistųjų, prašydami švelninti jiems paskirtą bausmę dėl BK 260¹ str. pakeitimų, į teismus kreipiasi nepagrįstai. Visose analizuotose šalyse už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą skiriama bauda arba terminuotas laisvės atėmimas. Latvijoje

įtvirtintas didžiausias alternatyvių bausmių, už pagrindinės sudėties kontrabandą, pasirinkimas ir taikoma švelniausia bausmė – viešieji darbai. Estijoje už itin kvalifikuotą kontrabandą taikoma pati griežčiausia bausmė – laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Analizuojamose šalyse baudų dydžiai skirtingi, nes apskaičiuojami remiantis skirtingais pragyvenimo lygį atspindinčiais standartais. Visose šalyse terminuotos laisvės atėmimo bausmės dydžiai priklauso nuo skirtingos nusikalstamų veikų sudėties konstrukcijos ir nuo narkotinių arba psichotropinių medžiagų kontrabandos sunkumo.

PASIŪLYMAI

Lietuvos įstatymų leidėjui siūlytina:

1. Papildyti BK 13 str. 2 d. numatant, kad: „Asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję keturiolika metų, atsako už nužudymą (129 straipsnis), sunkų sveikatos sutrikdymą (135 straipsnis), išžaginimą (149 straipsnis), seksualinį prievartavimą (150 straipsnis), *narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą* (260¹ str.), vagystę (178 straipsnis), plėšimą (180 straipsnis), turto prievartavimą (181 straipsnis), turto sunaikinimą ar sugadinimą (187 straipsnio 2 dalis), šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų pagrobimą (254 straipsnis), narkotinių ar psichotropinių medžiagų vagystę, prievartavimą arba kitokį neteisėtą užvaldymą (263 straipsnis), transporto priemonių ar kelių, juose esančių įrenginių sugadinimą (280 straipsnio 2 dalis).“
2. Pakeisti BK 260¹ str. išbraukiant iš visų šio straipsnio dalių dispozicijų žodį „siuntė“.
3. Papildyti BK 260¹ str. 1 dalį, nurodant, kad tas, kas nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno nedidelį kiekį narkotinių ar psichotropinių medžiagų neturėdamas tikslo jų parduoti ar kitaip platinti, baudžiamas *viešaisiais darbais* arba bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.
4. Papildyti BK 260¹ str. nauja (einančia prieš 6 dalį) dalimi numatant, kad: „Šio straipsnio 1 dalyje numatyta veika yra nusikalstama ir tais atvejais, kai ji padaryta dėl neatsargumo“.
5. Papildyti BK 260¹ str. nauja (einančia po 4 ir 5 dalių) dalimi numatant, kad: „Tas, kas bendrininkaudamas atliko šio straipsnio 4 ir 5 dalyse numatytus veiksmus, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dešimties iki dvidešimties metų.“

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Norminiai teisės aktai:

Tarptautiniai teisės aktai:

1. Jungtinių Tautų Organizacijos Bendraja narkotinių medžiagų konvencija (1961). *Valstybės žinios* Nr. 51-1768. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.35843?jfwid=f4nne6vfe> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].

Europos Sąjungos teisės aktai:

2. 2021–2025 m. Europos Sąjungos kovos su narkotikais strategija (2020). *Europos Sąjungos Taryba*, Nr. 14178/20. Prieiga per internetą: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14178-2020-REV-1/lt/pdf> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].

Lietuvos teisės aktai, aiškinamieji raštai:

3. Lietuvos Respublikos baudžiamais kodeksas (2000). *Valstybės žinios* Nr. 89-2741. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111555> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
4. Lietuvos Respublikos narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrolės įstatymas (1998). *Valstybės žinios*, Nr. 8-161. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.48770?faces-redirect=true> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
5. Lietuvos Respublikos valstybės sienos ir jos apsaugos įstatymas (2000). *Valstybės žinios* Nr. 42-1192. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.101063> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
6. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 141, 156, 176, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 189-1, 190, 192, 195, 196, 197, 199, 199-1, 199-2, 200, 201, 203, 204, 206, 207, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 224-1, 246, 248, 253, 255, 256, 267, 267-1, 277, 281 straipsnių ir XXIX skyriaus pavadinimo pakeitimo, Kodekso papildymo 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2, 267-3, 276-4, 282-1 straipsniais ir 186, 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas (2023). *TAR* Nr. 8475. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/55639990cc8911ed9b3c9397e1236c2a> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].

7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. gruodžio 30 d. nutarimas „Dėl bazinės socialinės išmokos dydžio patvirtinimo“. *Valstybės žinios* Nr. 150-6099. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.334705?jfwid> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. lapkričio 5 d. nutarimo Nr. 1206 „Dėl socialinės paramos išmokų atskaitos rodiklių dydžių patvirtinimo“ pakeitimo (2023). *TAR* Nr. 946. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/7b3bd9d49811111eea70ce7cabd08f150> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
9. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. balandžio 23 d. įsakymas Nr. V-239 „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų“ (2003). *Valstybės žinios* Nr. 41-1899. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.210215/asr> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
10. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“ (2000). *Valstybės žinios* Nr. 4-113. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.94030> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
11. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2013 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. I-125 „Dėl Rekomendacijų dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo proceso atliekant ikiteisminį tyrimą“ (2013). *Valstybės žinios* Nr. 51-2587. Prieiga per internetą: <https://www.infollex.lt/teise/Default.aspx?id=7&item=doc&AktoId=277191> [žiūrėta 2024 m. sausio 5 d.].
12. Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 156, 167, 178, 181, 182, 183, 184, 190, 192, 196, 197, 199, 199 1, 199 2, 200, 203, 204, 206, 208, 209, 212, 219, 220, 221, 2241, 246, 248, 254, 255, 270, 272 ir 281 straipsnių pakeitimo, kodekso papildymo 2821 straipsniu ir kodekso 177, 186 ir 298 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 108, 109, 115, 122, 125, 187, 291, 293 ir 423 straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 831, 1071, 1131 ir 1871 straipsniais įstatymo, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 122, 167 ir 225 straipsnių pakeitimo įstatymo, Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymo Nr. Xi-2234 8 straipsnio pakeitimo įstatymo projektų. (2018). Prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3a14746498d011eaa51db668f0092944?jfwid=x4249k0ob>[žiūrēta 2024 m. sausio 5 d.].

Latvijos teisēs aktai:

13. Criminal Law of the Republic of Latvia (1998). *Latvijas Vēstnesis*, No. 199/200. Prieiga per internetā: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-criminal-law> [žiūrēta 2024 m. vasario 2 d.].
14. Latvijas Republikas Civillikums Valdības Vēstnesis, 41, 20.02.1937. <https://likumi.lv/ta/id/225418-civillikums>
15. Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību (1998). *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, Nr. 23. Prieiga per internetā: https://www.saeima.lv/L_Saeima7/lasa-LP1395_0.htm [žiūrēta 2024 m. vasario 2 d.].
16. Ministru kabineta 2005.gada 8.novembrī noteikumi Nr. 847. Noteikumi par Latvijā kontrolējamajām narkotiskajām vielām, psihotropajām vielām un prekursoriem. Rīgā (2005). *Latvijas Vēstnesis* Nr. 65, 16. Prieiga per internetā: <https://likumi.lv/ta/id/121086-noteikumi-par-latvija-kontrolejamajam-narkotiskajam-vielam-psihotropajam-vielam-un-prekursoriem> [žiūrēta 2024 m. vasario 2 d.].

Estijos teisēs aktai:

17. Penal Code of the Republic of Estonia (2001). *RT* 61, 364. Prieiga per internetā: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/522012015002/consolide>[žiūrēta 2024 m. vasario 2 d.].
18. General Part of the Civil Code Act. (2002), *RT* 35, 216. Prieiga per internetā: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/528082015004/consolide> [žiūrēta 2024 m. vasario 2 d.].
19. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus (1997). *RT* 24, 180. Prieiga per internetā: <https://www.riigiteataja.ee/akt/NPALS> [žiūrēta 2024 m. vasario 2 d.].
20. Sotsiaalministri 18. mai 2005. a määruse nr 73 Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete nimekirjad ning nende ainete meditsiinilisel ja teaduslikul eesmärgil kāitlemine (2005) *RT* 57, 807 Prieiga per internetā: <https://www.riigiteataja.ee/akt/113072018012?leiaKehtiv> [žiūrēta 2024 m. vasario 2 d.].

Specialioji literatūra:

21. Abel-Ollo, K. et al. (2023). The impact of the COVID-19 pandemic on drug demand and supply in Estonia. *Journal of Geography, Politics and Society* No.13 (2).
22. Abramavičius, A. (2003). Kai kurie baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimus ūkininkavimo (verslo) tvarkai klausimai pagal naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. *Teisė* Nr. 48.
23. Abramavičius, A. et al. (2003). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis, 3-asis papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas.
24. Abramavičius, A. et al. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (99-212 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras.
25. Abramavičius, A. et al. (2010). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. III tomas. Specialioji dalis (213–330 straipsniai)*. Vilnius: VĮ Registrų centras.
26. Babikov, D. (2023). Criminal liability for smuggling in Ukraine: some issues of theory and practice. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. No.1.
27. Baltrūnienė, J. (2023). Narkotikų kontrabanda – organizuoto nusikalstamumo dalis. Nusikaltimų tyrimo ypatumai: kriminalistiniai, procesiniai, ekspertologiniai aspektai. Iš Kolektyvinės monografijos. *Quo vadis, kriminalistika? quo vadis, criminalistics? Liber Amicorum Profesoriui Henryk Malewski*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
28. Basu, G. (2020). Combating illicit trade and transnational smuggling: Key challenges for customs and border control agencies. *World Customs Journal* No. 8 (2).
29. Bereikienė D. ir kt. (2017). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. Antroji knyga*. Vilnius: Registrų centras.
30. Bernotavičius, D. (2020). *Ar LR BK 199 straipsnio 4 dalis, asmeniui gabenant per valstybės sieną nedidelį kiekį narkotinių ar psichotropinių medžiagų, atitinka proporcingumo principą?* Magistro baigiamasis darbas, Vytauto didžiojo universitetas.
31. Gauhman, L. D. (2003). *Kvalifikacija prestuplenij: zakon, teorija, praktika*. Moskva: AO Centr JupInfoR.
32. Girdenis, T. et al. (2014). *Baudžiamoji teisė: metodinė priemonė*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

33. Gruodytė E. (2004). *Narkotikai ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
34. Gruodytė, E. (2006). *Baudžiamoji atsakomybė už veikas, susijusias su neteisėta narkotinių ir psichotropinių medžiagų apyvarta*. Daktaro disertacija. Vilnius: Lietuvos Teisės universitetas.
35. Hajdari, A. and Alishani- Musliu, A. (2020). Smuggling of Goods. *Zb. Radova* 57 (1159).
36. Hărățău, A. and Traian, D.(2015). Impact of enactment of the new penal code on the offence of international high risk drug trafficking, *Challenges of the Knowledge Society* No. 5 (4).
37. Yanto, O (2018). State Responsibility on The Eradication of Drug Crime. *IConShel* September 05-06, Padang, Indonesia.
38. Ivoška, G.(2006). *Baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamas veikas ekonomikai ir verslo tvarkai reglamentavimo Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais problemos*. Daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
39. Karabanova, E. N. (2018). Ponjatie objekta prestuplenija v sovremennom ugolovnom prave. *Žurnal rossijskogo prava* 6.
40. Kissane, J. R. and Flaherty, G. T. (2023) Transportation of therapeutic and controlled drugs across international borders: a descriptive analysis of information available to travellers. *International Health* No. 15 (1).
41. Kozyaruk, O. (2020). Stages of the Commission of the Smuggling of Narcotic Drugs, Their Analogues and Precursors, or Contrefeit Drugs. *Krakowskie Studia Małopolskie*, No. 3 (27).
42. Krastiņš, U. et al. 92015). *Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa*. Rīga, Tiesu namu aģentūra, 2015.
43. Lastauskienė, G. et al. (2020). *Teisės teorija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
44. Liholaja, V. (2007). *Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: Likums. Teorija. Prakse. Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
45. Malinauskaitė, J ir kt. (2001). Kontrabanda Lietuvoje : kriminologinės, socialinės, ekonominės, teisinės problemos ir kontrolės perspektyvos. *Teisės problemos* Nr. 4.
46. Mamazova, Z. and Kurbanov, M. (2023). Concept of object of the crime and it's role in the qualification of crimes. *Frontline Social Sciences and History Journal* No 3(4).

47. Mantrovs, V. (2018). Juridiskās personas kā atbildības subjekta izpratne. Autoru kolektīvs, *Juridisko personu publiski tiesiskā atbildība : aktualitātes, problēmas un iespējamie risinājumi*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
48. Nikišin, D. L. (2020). Coderžanie objekta kontrabandy narkotičeskih sredstv, psihotropnyh vešestv i ih analogov. *Ēkonomičeskie i juridičeskie nauki* No.4.
49. Pasat, O. (2017). Pre-existing elements of customs offenses in accordance with the legislation of the Republic of Moldova and these of Romania. *Perspectives of Business Law Journal* No.6.
50. Pavilionis, V. (2023). Baudžiamoji teisė. *Bendroji dalis: vadovėlis. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Eugrimas.
51. Pečkaitis J. S. (2013). Kai kurie narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrabandos (BK 199 str. 2d.) baudžiamojo teisinio vertinimo aspektai. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka* Nr. 10.
52. Pečkaitis, J. S. ir Gruodytė E. (2003). Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso normų, reglamentuojančių atsakomybę už nusikaltimus, susijusius su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, analizė ir tobulinimo kryptys. *Jurisprudencija* Nr. 38(30).
53. Pečkaitis, J. S. ir Justickis, V. (2016). Baudžiamoji atsakomybė už narkotikų kontrabandą: teoriniai ir praktiniai aspektai. *Teisės apžvalga* Nr. 2(14).
54. Piesliakas, V. (1996). *Mokymas apie nusikaltimą ir nusikaltimo sudėtį*. Vilnius: Lietuvos policijos akademija.
55. Piesliakas, V. (2009). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. Baudžiamasis įstatymas ir baudžiamosios atsakomybės pagrindai*. Vilnius: Justitia.
56. Pranka, D. (2019). Baudžiamosios atsakomybės už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis praktinės problemos ir teisinio reguliavimo trūkumai. *Teisės problemos*. Nr. 2 (98).
57. Pranka, D. (2020). Teisingos bausmės beiškant: švelnesnės bausmės skyrimas už neteisėtą disponavimą dideliu ar labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu. *Teisės problemos* Nr. 99 (1).
58. Rone, D. (2006). *Legal Scientific Research on Institute of Criminal Liability of Legal Entities in Eight Countries – Nordic Countries (Finland, Sweden, Norway, Iceland And Denmark) and Baltic Countries (Latvia, Lithuania And Estonia)*. Riga.
59. Rozenbergs, J. and Stada-Rozenberga, K. (2018). Krimināltiesiskie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi juridiskajām personām, to piemērošanas process un tā

aktuālās problēmas Latvijas kriminālprocesā. Autoru kolektīvs, *Juridisko personu publiski tiesiskā atbildība : aktualitātes, problēmas un iespējamie risinājumi*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

60. Souyad, M. A. (2020). Smuggling as an Economic and Strategic Alternative for States: When, Why, and How? *Journal of Political Orbits* No. 4 (3).
61. Stankevič, I. (2017). *Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą*. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas.
62. Šukytė, J. (2013). Neatsargios kaltės numatymo nusikalstamų veikų sudėtyse problemos. *Socialinių mokslų studijos* Nr. 5 (2).
63. Švedas, G. et al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 1 knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
64. Tituško, S. (2019). *Salakauba vāhendamine tollitehnika abil. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
65. Tkačenko V. V., Tkačenko S.V. (2011). *Ugolovnaja otvetstvennost' za nezakonnyj oborot narkotikov. Monografija*. Barnaul.
66. Veršekys P. (2012). Nusikalstamos veikos sudėties požymio samprata ir ją lemiantys veiksniai. *Teisė* Nr. 82.
67. Xiao, L. et al. (2017). Development of a quantitative method for the analysis of cocaine analogue impregnated into textiles by Raman spectroscopy. *Drug Testing and Analysis* No. 10(5).
68. Zufarov, A. M. (2023). Object of contraband: domestic and foreign experience. *The American Journal of Political Science Law and Criminology*, No. 5(4).
69. Žygytė, L. (2017). *Baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą*. Magistro baigiamasis darbas, Vilniaus universitetas.

Teismų praktika:

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika:

70. European Court of Human Rights judgment in 9 July 2013 case of Vinter and others v. the United Kingdom. App. Nos. 66069/09, 130/10 and 3896/10.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika:

71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-353/2007.
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71/2010.

73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 18 d. Teismų praktikos skiriant bausmes už kontrabandą (Baudžiamojo kodekso 199 straipsnis) tyrimas. *Teismų praktika* Nr. 34.
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-429/2013.
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 8 d. teismų praktikos dėl juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės taikymo apžvalga, Nr. AB-49-1.
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-697/2019.
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-18-222/2020.
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. liepos 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-78-648/2020.
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gegužės 11 d. praktikos baudžiamosiose bylose dėl nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai (BK XXXI skyrius) apžvalga (I dalis). *Teismų praktika* Nr. 58.
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos 2023 m. spalio 12 d. baudžiamosiose bylose dėl nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai (BK XXXI skyrius) apžvalga (II dalis). *Teismų praktika* Nr. 59.

Lietuvos apeliacinio teismo praktika:

81. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. balandžio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-205-518/2019.
82. Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. A-324-616/2019.
83. Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. sausio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-126-1076/2020.
84. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. sausio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-12-654/2022
85. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 1A-2-487/2023
86. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-257-658/2023.
87. Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. rugsėjo 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-01-1-05336-2022-6.

88. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-62-487/2024.
89. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-49-843/2024.
90. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-14-626/2024.

Lietuvos apygardos teismų praktika:

91. Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-65-485/2022.
92. Kauno apygardos teismo 2023 m. birželio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-143-530/2023.
93. Kauno apygardos teismo 2023 m. birželio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-199-923/2023.
94. Kauno apygardos teismo 2023 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-169-397/2023.
95. Kauno apygardos teismo 2023 m. lapkričio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-318-530/2023.
96. Kauno apygardos teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-383-919/2023.
97. Klaipėdos apygardos teismo 2017 m. birželio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-76-174/2017
98. Klaipėdos apygardos teismo 2023 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-310-348/2023.
99. Šiaulių apygardos teismo 2022 m. birželio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-300/2022.
100. Šiaulių apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-67-875/2023.
101. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-6-519/2024.
102. Vilniaus apygardos teismo 2019 m. liepos 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-193-891/2019.
103. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. sausio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-57-873/2020.
104. Vilniaus apygardos teismo 2021 m. liepos 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-187-885/2021.

105. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. balandžio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 1-217-891/2022.
106. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-137-891/2023.
107. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. vasario 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-95-908/2023.
108. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. balandžio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-189-932/2023.
109. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-187-885/2023.
110. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. rugpjūčio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. T-140-312/2023.

Lietuvos apylinkės teismų praktika:

111. Marijampolės apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 1-541-1021/2023.
112. Vilniaus apylinės teismo 2023 m. spalio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. T-1942-1202/2023.

Latvijos Aukščiausiojo Teismo praktika:

113. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2015. gada 28. aprīļa lēmums lietā Nr. 11815003710, SKK-0148-15. Prieiga per internetu: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [žiūrēta 2024 m. balandžio 6 d.].

Estijos Aukščiausiojo Teismo praktika:

114. Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi kohtuotsus 25. veebruar 2008 asjas 3-1-1-98-07 <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?id=206128383>[žiūrēta 2024 m. vasario 28 d.].
115. Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi kohtuotsus 23. detsember 2021, asjas Nr.1-19-7453, <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/fail.html?id=305409925>
116. Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi kohtuotsus 13. novembril 2012 asjas Nr 3-1-1-97-12 [žiūrēta 2024 m. kovo 25 d.].

Kiti šaltiniai:

117. „Mulai“ praryja iki kilogramo kokaino (2014). *15 min.* kovo 14 d. Prieiga per internetu: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/mulai-praryja-iki-kilogramo-kokaino-n780099> [žiūrēta 2024 m. vasario 27 d.].

118. *Apie narkotines ir psichotropines medžiagas trumpai. Naujos psichoaktyviosios medžiagos. Leidiny s skirtas policijos ir muitinės pareigūnams, sveikatos priežiūros, švietimo bei socialines paslaugas teikiantiems specialistams. Antras leidimas (papildytas).* (2017). Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas.
119. Atsako prokuroras: kaip nustatoma nusikaltimo sudėtis?, (2007). *Delfi* liepos 25 d. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/law/atsako-prokuroras-kaip-nustatoma-nusikaltimo-sudetis.d?id=13879844> [žiūrėta 2024 m. vasario 16 d.].
120. Balode, L. (2017). Narkotiku pārvietošana no vienas valsts uz otru. Kas par to jāzina? *Lvportals* 25. augustā, Prieiga per internetą: <https://lvportals.lv/skaidrojumi/289273-narkotiku-parvietosana-no-vienas-valsts-uz-otru-kas-par-to-jazina-2017> [žiūrėta 2024 m. balandžio 10 d.].
121. Baudžiamosios politikos tendencijos Lietuvoje 2016 – 2019 metais. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija (2020). Prieiga per internetą: [https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/BP%20analiz%C4%97%20\(galutinis%20variantas\)%202020%2003%2025.pdf](https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/BP%20analiz%C4%97%20(galutinis%20variantas)%202020%2003%2025.pdf). [žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
122. Bikelis, S. (2019). Ar narkotikų kontrabanda – nusikaltimas verslo tvarkai? *15 min.* balandžio 16 d. Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/skirmantas-bikelis-ar-narkotiku-kontrabanda-nusikaltimas-verslo-tvarkai-500-1088864?utm_medium=copied[žiūrėta 2024 m. kovo 9 d.].
123. Dirmienė, N. (2011). Į Lietuvos paštą plūsta narkotikų siuntos. *Tv3* birželio 18 d. Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/i-lietuvos-pasta-plusta-narkotiku-siuntos-n543238> [žiūrėta 2024 m. kovo 25 d.].
124. Drug smuggling, The Encyclopedia of world problems and Human Potential. Prieiga per internetą: <http://encyclopedia.uia.org/en/problem/drug-smuggling> [žiūrėta 2024 m. vasario 15 d.].
125. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikos apskrityse (FORMA_2Ž-APSK). Oficialioji statistika apie nusikalstamumą LR savivaldybėse (2020). Prieiga per internetą: [str.https://ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=10214&datasource=78133](https://ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=10214&datasource=78133) [žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.].
126. Duomenys apie nusikalstamas veikas, padarytas Lietuvos Respublikos apskrityse (FORMA_2Ž-APSK). Oficialioji statistika apie nusikalstamumą LR

- savivaldybėse (2023). Prieiga per internetą: https://ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=10829&datasource=91141. [žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.].
127. Hill, G. and Hill, K. (2024). Crime. Legal Dictionary. Prieiga per internetą: <https://dictionary.law.com/Default.aspx?selected=399> [žiūrėta 2024 m. kovo 25 d.].
128. Ikteisminių tyrimų dėl kontrabandos ir kitų nusikaltimų ekonomikai ir verslo tvarkai organizavimo ir vadovavimo jiems būklės 2011 m. apibendrinimas (2012). Vilnius: Lietuvos Respublikos Generalinė prokuratūra Nr. 17.3.-44.
129. Informatikos ir ryšių departamentas. Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas ir asmenis, susijusius su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (FORMA_NARK-ITĮ) (2023). Prieiga per internetą: https://ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=10865&datasource=91861 [žiūrėta 2024 m. vasario 16 d.].
130. Jaunimas ir psichoaktyviosios medžiagos. 2021 m. vykdyto tyrimo „Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimas bendrojoje populiacijoje“ papildomos duomenų analizės rezultatų ataskaita (2022). Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas, Prieiga per internetą: <https://ntakd.lrv.lt/uploads/ntakd/documents/files/statistika/jaunimo%20ataskaita.pdf>[žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
131. Kästik, E. (2023). Maksu- ja tolliameti kui piiratud jälitusõigusega jälitusasutuse õiguste laiendamise vajalikkus. Magistritöö. *Tartu ülikool*. Prieiga per internetą: <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/00a9ba37-6237-45e2-8304-b8eb40ca58a8/content> [žiūrėta 2024 m. balandžio 1 d.].
132. Kuo ilgesnis įkalinimas, tuo sunkesnė įkaltintų asmenų socialinė integracija (2015). Teise.org. kovo 18 d. Prieiga per internetą: <https://teise.org/kuo-ilgesnis-ikalnimas-tuo-sunkesne-ikalintu-asmenu-socialine-integracija/>[žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
133. Lietuvos Respublikos munitinės 2019 metų veiklos ataskaita. Vilnius (2020). Prieiga per internetą: https://www.lrmuitine.lt/mport/failai/veikla/veiklos_kryptys/2019_metine_ataskaita.pdf. [žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.].
134. Lietuvos Respublikos munitinės 2020 metų veiklos ataskaita. Vilnius (2021). Prieiga per internetą:

- https://www.lrmuitine.lt/mport/failai/veikla/veiklos_kryptys/2020_metine_ataskaita.pdf.
135. Lietuvos Respublikos muitinės 2021 metų veiklos ataskaita, Vilnius (2022). Prieiga per internetą: https://www.lrmuitine.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/Ataskaita_2022.pdf. [žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.].
136. Lietuvos Respublikos muitinės 2022 metų veiklos ataskaita. Vilnius (2023). Prieiga per internetą: https://www.lrmuitine.lt/mport/failai/veikla/ataskaitos/Ataskaita_2022.pdf. [žiūrėta 2024 m. vasario 6 d.].
137. Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2019 m. (2020). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2020/03/teismai2020.pdf> [žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
138. Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2020 m. (2021). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2021/03/teismai2021-g.pdf>. [žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
139. Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2021 m. (2022). [Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/03/teismai2022.pdf>. [žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
140. Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2022 m. (2023). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2022/03/teismai2022.pdf>. [žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
141. Lietuvos teismai. Veiklos rezultatai 2023 m. (2024). Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2023/03/teismai2023-1.pdf>. [žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
142. Miinimumpalk ja keskmine palk Eestis (2024). Teadmiseks. Prieiga per internetą: <https://teadmiseks.ee/kasulikku/miinimumpalk/> [žiūrėta 2024 m. vasario 19 d.].
143. Minimālā darba alga Latvijā 2022., 2023. un 2024.gadā, ka arī iepriekšējos gados (1994. – 2021.) Prieiga per internetą: <https://www.baltikon.lv/lv/nodoklu-info-lv/minimala-darba-alga-latvija-2021-gada-un-ieprieksejos-gados-1994-2020/>[žiūrėta 2024 m. balandžio 5 d.].
144. Miškinis, V. (2023). Priimti pokyčiai, kokių Lietuva seniai nematė: už daugybę nusikaltimų – kur kas švelnesnės bausmės. *Delfi* balandžio 27 d. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/priimti-pokyciai-kokiu-lietuva->

seniai-nemate-uz-daugybe-nusikaltimu-kur-kas-svelnesnes-bausmes-93201327

[žiūrėta 2024 m. kovo 9 d.].

145. Narkotikų legalizavimas – Nyderlandų pavyzdys (2015). *Technologijos* spalio 28 d. Prieiga per internetą: <https://m.technologijos.lt/cat/16212/article/S-50980> [žiūrėta 2024 m. vasario 25 d.].
146. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento 2023 m. veiklos ataskaita (2024). Prieiga per internetą: <https://ntakd.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/2/XRXosw1w6Hw.pdf>. [žiūrėta 2024 m. vasario 20 d.].
147. Naujos psichoaktyviosios medžiagos (2024). Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Prieiga per internetą: <https://ntakd.lrv.lt/lt/naujos-psichoaktyviosios-medziagos> [žiūrėta 2024 m. vasario 19 d.].
148. O. Fedosiuk (2004). Baudžiamoji teisė (specialioji dalis) Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai ekonomikai ir verslo tvarkai. 1 dalis (BK 199-203 str.). Prieiga per internetą: https://www.infolex.lt/portal/diskusijos/docs/13_11_40_nBK%20apzvalga%20specialioji%20dalis.doc [žiūrėta 2024 m. kovo 25 d.].
149. Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai (2022). *Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas*.
150. Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai (2023). *Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas*.
151. Rācene-Bērtule, R. (2008). Juridiskām personām piemērojamie piespiedu ietekmēšanas līdzekļi 27. Maijs, Nr. 20 (525). Prieiga per internetą: <https://juristavards.lv/doc/175715-juridiskam-personam-piemerojamie-piespiedu-ietekmesanas-lidzekli/>. [žiūrėta 2024 m. balandžio 10 d.].
152. Skėrytė, J. (2023). Perkainojus“ kontrabandos vertę nuogastaujama, kad į laisvę išeis dalis nuteistų asmenų. *Kauno diena* balandžio 10 d. Prieiga per internetą: <https://m.kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/salies-pulsas/perkainojus-kontrabandos-verte-nuogastaujama-kad-i-laisve-iseis-dalis-nuteistuju-1120946> [žiūrėta 2024 m. kovo 9 d.].
153. Šilinskaitė-Puškorė, E. (2019). Atsisiuntei „žolės“ – gresia kalėjimas, pirikai gatvėje – gali atsipirkti bauda. *Lietuvos rytas* sausio 28 d. Prieiga per internetą: <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2019/01/28/news/atsisiuntei-zoles-gresia-kalejimas-pirkai-gatveje-gali-atsipirkti-bauda-pirm--9008235> [žiūrėta 2024 m. kovo 9 d.].

SANTRAUKA

Iš visų kontrabandos dalykų Lietuvoje per pastaruosius 5 m. daugiausiai ikiteisminių tyrimų pradėta dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos. Dauguma šių medžiagų kontrabandos įvykdyta jas (nedideliais kiekiais) siunčiant asmeninėms reikmėms. Tačiau ilgą laiką galiojęs Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas nediferencijavo bausmių pagal narkotinių ar psichotropinių medžiagų, gabenamų kontrabanda kiekį. Ir tik 2023 m. birželio 1 d. priimtomis pataisomis baudžiamoji atsakomybė už nedidelio kiekio minėtų medžiagų kontrabandą – sušvelninta. Tačiau ir naujaisi teisinio reglamentavimo pokyčiai visuomenėje vertinami nevienareikšmiškai, todėl reikalauja papildomos analizės. Šio darbo tikslas – išanalizuoti baudžiamosios atsakomybės už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą teorinius ir praktinius ypatumus. Magistro darbas originalus dėl sisteminio, požiūrio į baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą. Taip pat originalus ir tuo, kad atliktas Lietuvos ir Latvijos bei Estijos baudžiamosios atsakomybės už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą palyginimas.

Tyrimas atskleidė, kad narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos rūšinis objektas Lietuvoje – disponavimo šiomis medžiagomis tvarka, o tiesioginis – visuomenės saugumas. BK 260¹ str. įtvirtinta narkotinių ar psichotropinių medžiagų gabenimo sąvoka apima ir šių medžiagų siuntimą. Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje įtvirtinti skirtingi narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašai. Dėl to galima situacija, kai tos pačios narkotinės ar psichotropinės medžiagos gabenimas vienoje šalyje – kontrabanda, kitoje – ne. Latvijoje ir Estijoje baudžiamosios atsakomybės subjektas už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą yra 14 m. amžiaus, t. y. 2 m. jaunesnis asmuo nei Lietuvoje. Nors pagal esamą Lietuvos teisinį reglamentavimą, analizuojama nusikalstama veika yra tik tyčinė, galima situacija, kai ji gali būti padaryta ir dėl neatsargumo. Baudžiamosios atsakomybės Lietuvoje siejimas su gabenamų narkotinių ar psichotropinių medžiagų mišinio, produkto ar pan. grynuoju kiekiu nėra visais atvejais veiksmingas. Kartais Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje skirtingas tokios pačios narkotinės ar psichotropinės medžiagos kiekis yra laikomas nedideliu ir dideliu. Todėl gali susiklostyti situacija, kai už tokios pat medžiagos tokio paties kiekio kontrabandą, vienoje šalyje taikoma griežtesnė baudžiamoji atsakomybė nei kitoje. Dėl didesnio pavojaus visuomenei, Estija ir Latvija, skirtingai nei Lietuva, kaip kvalifikuojantį narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos požymį, numato nusikaltimo padarymą bendrininkų grupe. Lietuvoje, palyginus su Latvija ir Estija, skiriamų bausmių už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą terminuotų griežtumas – vidutinis.

Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, siekiant patobulinti baudžiamąją atsakomybę už narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą Lietuvoje, įstatymų leidėjui teikiami 5 siūlymai. Rekomenduojama papildyti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 13 str. 2 d. bei padaryti 260¹ str. pakeitimus ir papildymus.

SUMMARY

Of all the smuggling offences in Lithuania in the last 5 years, the largest number of pre-trial investigations have been opened for the smuggling of narcotic or psychotropic substances. Most of the smuggling of these substances was carried out by sending them (in small quantities) for personal use. However, the long-established Criminal Code of the Republic of Lithuania did not differentiate penalties according to the quantity of narcotic or psychotropic substances smuggled. It is only with the amendments adopted on 1 June 2023 that the criminal liability for smuggling small quantities of these substances has been relaxed. However, the recent changes in the legal framework are also viewed by the public in a mixed light and therefore require further analysis. The aim of this paper is to analyze the theoretical and practical peculiarities of criminal liability for smuggling narcotic or psychotropic substances. The Master's thesis is original because of its systematic approach to criminal liability for smuggling narcotic or psychotropic substances. It is also original in that a comparison of the criminal liability of Lithuania and Latvia and Estonia for the smuggling of narcotic or psychotropic substances has been made.

The study revealed that the type of object of smuggling of narcotic drugs or psychotropic substances in Lithuania is the order of disposal of these substances and the direct object is public security. The notion of transport of narcotic drugs or psychotropic substances, as set out in Article 260¹ of the CC, also covers the dispatch of these substances. Different lists of narcotic drugs or psychotropic substances are established in Lithuania, Latvia and Estonia. This could lead to a situation where the transport of the same narcotic drug or psychotropic substance is considered smuggling in one country and not in another. In Latvia and Estonia, the age of criminal responsibility for smuggling narcotic drugs or psychotropic substances is 14 years, i.e. 2 years younger than in Lithuania. Although, according to the current Lithuanian legal regulation, the offence under analysis is only intentional, it is possible that the offence may be committed also due to negligence. In Lithuania, linking criminal liability to the net quantity of the mixture, product, etc. of narcotic drugs or psychotropic substances transported is not effective in all cases. In Lithuania, Latvia and Estonia, different quantities of the same narcotic drug or psychotropic substance are sometimes considered to be small and large. This can lead to a situation where smuggling the same amount of the same substance in one country is punished more severely than in another. Because of the greater risk to society, Estonia and Latvia, unlike Lithuania, provide for the offence to be committed in a group of accomplices as a qualifying element for smuggling narcotic drugs or psychotropic substances. In Lithuania, compared to Latvia

and Estonia, the severity of the sentences imposed for smuggling of narcotic drugs and psychotropic substances is medium.

In the light of the results of the study, 5 proposals are put forward to the legislator in order to improve the criminal liability for smuggling of narcotic drugs or psychotropic substances in Lithuania. It is recommended that Article 13 (2) of the Criminal Code of the Republic of Lithuania be supplemented and that 260¹ amendments and additions be made.